

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 993786/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד משה חן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רון וינשטוק)

הנדון: הפחתת מזונות והטלת קנסות בשל 'ניכור הורי' – אימתי?

פסק דין

א. מבוא לערעור ולפסק דין זה – בפרט ולמבט הנכון על חובות הורים לילדיהם – בכלל הערעור שלפנינו הוא על החלטת בית הדין קמא הקובעת:

1. יש לפטור את האב מלשלם מזונות עבר, הווה ועתיד עבור הבן המשותף.

2. בית הדין אינו מוצא לנכון לקנוס את האם על הפרת הסדרי השעות.

הצדדים מתדיינים בבתי הדין, בפני הרכבים רבים ושונים למעלה משמונה עשרה שנה – תחילה בתביעת האישה לגירושין לאחר שהבעל ברח מהארץ ועיגנה, ולאחר מכן במשך שנים רבות בעניין מזונות הבן. יש לציין שכל התביעות שהגיש האב במשך השנים היו בעניינים ממוניים בבקשה להפחתת מזונות או הטלת קנסות. האב לא הגיש מעולם בקשה לאכוף הסדרי שהות על האם, אלא השתמש בעובדת מניעתם כדי לדרוש לפוטרו מחיובו. הן אמת שכותרת תביעה לא תמיד מגלה בהכרח על מהותה, אך אין ספק שכותרת יכולה לרמוז הרבה פעמים על המהות ועיין לקמן.

פסק דין זה הוא כנראה צליל הסיום של פרשה אומללה זו שבה בנם של הצדדים משמש 'כדור משחק' בידי הצדדים כשהדאגה לגורלו ודאי אינה בראש מעייניו של האב וכנראה גם לא ביכולתה של האם – אף שאיננו יכולים לומר שאינה בראש מעייני האם, שהרי היא שמגדלת את הבן ללא קבלת מזונות, במשפחה חדשה שכנתה, כשיחסי הבן עם בעלה אינם טובים ובנסיבות התיק מסתבר שאף גורמים לסכסוכים בינה לבין בעלה. על כל פנים אין ספק שעול מצבו הלא פשוט של הבן מוטל על האם ועליה בלבד. אין ספק שעל האם לתמרן רבות ביחסיה עם משפחתה ועם הבן הבוגר שבשל נסיבות חייו פרק עול ואינו מתנהל בדרך הנורמטיבית. ברור שעל כל פנים מתקיימת כאן התוצאה האמורה במדרש בויקרא רבה (פרשת בחקותי פרשה לו סימן ד, והובא בתוספות בתענית ד, א):

היה [– יפתח] יכול להפר את נדרו ולילך אצל פנחס, אמר: אני מלך ואלך אצל פנחס? ופנחס אמר: אני כהן גדול ובן כהן גדול ואלך אצל עם הארץ זה? בין דין לדין נספת ההיא עלובתא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: הוויכוח בין יפתח לפנחס מי יבוא אצל מי להתיר את הנדר גרם לאסונה של בת יפתח, ואף כאן המריבה בין ההורים השפיעה קשות על גורל הבן המשותף שהוא למעשה יתום בחיי הוריו כעולה מדוח לשכת הרווחה ב[... מיום כ"ז בניסן תשע"ז (23.4.17)].

כאמור, פסק דין זה הוא כנראה האחרון בפרשה עגומה זו, ולא מפני שנפתר דבר, אלא בגלל הגיע הבן לגיל שמונה-עשרה ופקיעת חובת האב במזונות. מעתה אין סיבה לאב להטריד את בית הדין בבקשות לפוטרו מחיוב המזונות – חיוב שאב רגיל ונורמלי מקיים ודואג לילדו אף בלעדיו וכדברי הרמב"ן בנימוקיו לתורה בריש פרשת משפטים (שמות כא, ג):

ואף על פי שלא היה הוא מחוייב במזונותם מדין התורה [...] כיון שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו ובניו הקטנים, צוה האל ברחמיו להיות הקונה כאב רחמן להם.

כבר כתבנו במקום אחר שאף שעל פי דין גדרי חיוב האב במזונות ילדיו הוא כפי שנפסק בש"ס ובשולחן ערוך, והכול תלוי בצורכי הילדים וביכולת האב. מכל מקום ראוי להזכיר בהקשר זה את שכתוב בספר שיח שרפי קודש ובספר גחלי איש והובא בליקוטי יהודה (פרשת בהעלותך):

על מעשה שהיה שפעם אחת התנצל בנו של חסיד אחד לפני אב"ז השפת אמת ז"ל אשר אביו אינו רוצה לסייעו בפרנסתו, ושאל השפת אמת לאביו למה אינו מסייעו, והשיבו תירוץ שאין ביכולתו לעזור לו.

השיב השפת אמת על כך ואמר:

כתיב: הָאֲנָכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנָכִי יִלְדֶתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקָךְ פְּאֶשֶׁר יִשָּׂא הָאִמָּן אֶת־הַיֶּנֶק [...] מֵאֵין לִי בְּשֵׁר לָתֵת לְכָל־הָעַם הַזֶּה, וקשה: למה היה לו לומר "האנכי הריתי" כו' הרי [...] אם אין לו בשר, מה נפקא מינה אם "הריתי" אם לאו? מזה מוכח שאם 'אנוכי הריתי וילדתי' הו', אין [זה] תירוץ – מה שאין לו – כי צריך לטרוח ולעשות תחבולות עבור בנו לפרנסתו.

דברי השפת אמת מיירי באברך שנישא ועומד ברשות עצמו, קל וחומר בילדים עד שיינשאו, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בילדים קטינים.

ועיין בדברי רבנו חננאל שהובאו בדברי רבנו בחיי (שמות טז, טז) שזו לשונו:

מה שאמר: "מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו" – "לאשר באהלו" זו אשתו, שהיא ראויה להיות נמצאת באהל [...] ולמד הכתוב בדרך אסמכתא שחייב אדם במזונות אשתו ובניו הקטנים, וזהו שאמר: "מספר נפשותיכם". כן פירש רבינו חננאל ז"ל.

שמענין מינה שחובת האב לטרוח לסיפוק מזון ילדיו, ואף במקום שיכולים לטרוח בעצמם, כמו במן שכל אחד יכול היה לאוספו, ולא יוכל להיפטר בטענה שאין בידו לפרנסם ושהם או אימם או הציבור ידאג להם.

כפי שיתבאר לקמן האב לא רק שלא שילם מזונות ילדו, אלא שהוא מבקש לפוטרו מעצם החיוב ודורש פיצויים בטענה שנמנע ממנו להיפגש עם בנו.

בית הדין האזורי התייחס ספציפית לטענות האב שהאם מונעת ממנו את ראיית הילד וכנגדן לטענות האם שהאב לא משלם מזונות, שהילד פגוע מהאב ושהאב אינו מעוניין באמת בראיית הילד ועיקר מטרתו להיפטר ממזונות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנם של הצדדים חי באווירה קשה זו למעשה מיום היוולדו. במשך השנים וגם כיום. הן האב הן האם נישאו מחדש, לכל אחד מהם שלושה ילדים מנישואיהם החדשים. לבנם המשותף אין קשר עם האב וגם יחסיו עם בעל האם אינם טובים – דבר שהשפיע על לימודיו, גרם לו להיפרדות מהמסגרות החינוכיות הנורמטיביות, להפסקת הלימודים ולהסתובבות ברחובות ואף גרם לו לבקש לשלבו במוסד מחוץ לבית.

בית הדין בהחלטותיו הרבות במשך השנים דן בעובדות ה'טכניות' לגבי הבן – הבן נפגש או לא נפגש עם האב, האם מונעת או אינה מונעת מפגשים. האם עובדות אלו מהוות סיבה לפטור את האב ממזונות או לחייב את האם בקנסות? פסק דינו האחרון של בית הדין האזורי, המעורער בפנינו, דן בצדדים הלכתיים אלו. מסקנתו היא שמכיוון שאין אפשרות להכריע בעניינים אלו, בקביעת המציאות הברורה ומשכך גם בבירור ההלכתי, לפיכך אין להוציא מהמוחזק ומשכך אין להוציא מזונות מהאב ולא לחייב את האם בפיצוי. בפסק דינו פטר בית הדין את האב אף ממזונות שחויב בהם בעבר בין על פי הסכמת הצדדים ובין בפסיקה.

בית הדין הגדול אומנם כתב בהחלטתו בעבר בערעור קודם, שאין הוא מוצא מקום להתערב בקביעות העובדתיות של בית הדין, עם זאת בפועל בית הדין גם לא נתן את פסיקתו בערעור הקודם ולא התערב בפסיקות הקודמות שנתן בית הדין האזורי.

לדעתנו במקרה שלפנינו אין אנו יכולים להסתכל על חוסר הקשר שבין האב לבנו במבט צר של ניכור הורי, שיש לבחון אם נוצר באשמת האב או באשמת האם או הבן שכן אם נוצר באשמת האם או הבן, יש הפוטרים את האב ממזונות. משיקולי צדק חובתנו לבחון הדברים במבט רחב במקרה ספציפי ויוצא דופן זה.

להלן נבאר את דברינו – בתחילת דברינו נתאר העובדות כפי העולה מתיקי הצדדים. לאחר שנתאר את ההתנהלות במשך שמונה עשרה השנים נדון ונדייק בפרטי ההתנהלות לגופם.

ב. רקע משפטי ועובדתי – מפרוץ הסכסוך ועד להתראה כי מניעת הסדרי השהות תגרוור קנסות
הסכסוך בין הצדדים החל סמוך לנישואיהם. הצדדים נישאו ביום ל' באדר א' תש"ס (7.3.00) סמוך לנישואין נסע הבעל – האב לחו"ל כשהאישה בהיריון, סיפר לאישה שיש גם לה כרטיס טיסה, היא הגיעה לשדה התעופה והתברר לה שאין כרטיס שכזה. הבעל עזב את הארץ והאישה נשארה בארץ בגפה. כארבעה חודשים אחרי הנישואין ביום ח' בתמוז תש"ס (11.7.00) הגישה האישה תביעת גירושין עקב שהייתו של הבעל בחו"ל ועיגונה. חודשים מספר אחרי הגשת התביעה, ביום כ' בכסלו תשס"א (17.12.00), נולד [אלמוני] – בנם של הצדדים. כאמור, הבעל ברח ועיגן את האישה, הבעל כנראה קיבל סיוע מבני משפחתו שלא היו בקשר עם האישה העגונה, ומשכך לא הוא ולא בני משפחתו ידעו על הלידה ועל הברית. בית הדין האזורי קבע שהאישה עגונה ועירב את הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצ"ל לצורך עריכת משאזמתן עם אבי הבעל (שהיה סמנכ"ל [...] באותה עת), בית הדין אף הוציא צווי הגבלה כדי ליצור לחץ על הבעל שיחזור לארץ.

לאחר משאזמתן נחתם הסכם גירושין בין הצדדים, בהסכם נקבעו מזונות הילד בסך 1,150 ש"ח לחודש. (סכום זה שנחשב באותה עת הסכום הנצרך לפרנסת ילד ללא צורך בהוכחה, היה הסכום הסופי שהוסכם, סכום זה כלל בתוכו הוצאות מדור ושאר הוצאות המחושבות בדרך כלל בפני עצמן.) הבעל שלח גט פיטורין, והגט נמסר ביום כ"ז בכסלו תשס"ג (2.12.02). רק לאחר מכן חזר הבעל לארץ. לאחר חזרתו התקיימו הסדרי השהות במרכז הקשר ולאחר כשנה דרש האב הסדרי השהות ללא פיקוח והגיש את תביעתו לבית הדין. מפרוטוקול הדיון ומהחלטות משנת 2004 עולה שהחלו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעיות בפגישות במרכז הקשר, האם התלוננה שהאב לא שילם מזונות שישה חודשים, לטענתה האב "לא אחראי" ולכן אין לאפשר הסדרי שהות חופשיים. מכיוון שעל פי דוח העובדת הסוציאלית לא הייתה מניעה לקיום הסדרי שהות חופשיים, נענה בית הדין לבקשת האב לאפשר הסדרי שהות חופשיים ולקחת את בנו מהמעון, אך הורה לאב שלא לקחת הבן בניגוד לרצונו. בתיק בית הדין אין תיעוד מה קרה בפועל, מתי הפסיקו הסדרי שהות ומדוע, ואין תיעוד על בקשות כלשהן של האב לקביעת הסדרי שהות.

במשך שנים לא שילם האב את מזונות הילד וגם לא שהה עם הילד. לאחר שהאם פנתה להוצאה לפועל בבקשה לגביית חוב המזונות, הציג האב בפני ההוצאה לפועל מסמכים רפואיים המורים שהאב נמצא במצב של פוסט-טראומה עקב מקרה שקרה במאסר קודם, ולכן מבקשים שלא לעוצרו לצורך גביית חוב המזונות. נוצר מצב אבסורדי שבו האב לא שילם מזונות בעוד אין ביד האם אמצעים כלשהם לאכיפת חיובו – חיוב הנובע לא רק מהפן ההלכתי של חיוב אב לבנו אלא אף מהפן החוזי, מהסכם הגירושין. אין ספק שמצב זה גרם למרמור רב אצל האם שנשאה בפועל בעול גידול הבן ואין ספק שהיה בדבר כדי להשליך על היחס של הבן החווה את מצוקתה הקשה של האם לאביו.

בשנת 2009, עת היה בנם של הצדדים בן שמונה, הגיש האב תביעה להפחתת מזונות עקב מצבו הנפשי. האב לא ביקש במסגרת תביעתו גם הסדרי שהות. הבקשה הוגשה בגין רצונו של האב לצאת לחו"ל. בדיון התברר שהאב לא שילם מזונות כמה שנים ועקב כך הצטבר חוב מזונות בהוצאה לפועל וכן התברר שהאב אינו רואה את הילד למעלה משנתיים אף שהאם, לטענתה, לא מנעה מהאב הסדרי שהות. האם התלוננה שהאב הטוען שאין לו כסף לתשלום מזונות לא נמנע מלנסוע לחו"ל. יש לציין שהתביעה שהוגשה לבית הדין הייתה תביעה להפחתת מזונות, אך לא הוגשה תביעה לראיית הילד. כן יש לציין שגם בדיון – עיקר הדיון היה לגבי יכולת האב לשלם מזונות ועניין הסדרי שהות הוזכר באופן אגבי. בסופו של דיון זה ואחרי משאומתן שלו היו שותפים אבי האב ואבי האם סוכם ביניהם שאבי האב ישלם את חובות האב למזונות בנו, במעמד זה נתן אבי האב שתיים-עשרה המחאות לפירעון חוב המזונות ונקבעו תשלומים נוספים למחיקת החוב. נקבע הסדר תשלומים שלפיו ישלם אבי האב את המזונות עד הגיע הבן לגיל שמונה-עשרה. כמו כן נקבע שיתאפשר לאב ולהוריו להתראות עם הבן. עם חתימת ההסכם בוטל צו עיכוב היציאה שהיה כנגד האב.

לאחר כשנה ומשהגיע הזמן לקיים סעיף נוסף בהסכם – מסירת המחאות נוספות לכיסוי חוב המזונות, הגיש האב תביעה לביטול ההסכם בתואנה שהאם גבתה את חובותיו מהביטוח הלאומי, בכתב תגובתה הציגה האם מסמכים שהראו כי הגבייה מהביטוח הלאומי הייתה בגין חובות אחרים. בפועל לא המשיך אבי האב לשלם את חובותיו על פי ההסכם. והאם הגישה בקשה להוצאה לפועל לגביית החובות. במסגרת זו הוצא צו עיכוב יציאה חדש כנגד האב.

ימים מספר לפני מועד הדיון שנקבע בנושא זה הגיש אבי האב תביעה שבה התלונן שהאם אינה עומדת בהסכם ומונעת ממשפחתו להיפגש עם הבן, עקב כך ביקש לפוטרו מהתחייבויותיו הכספיות בהסכם. בדיון שנערך בבית הדין ביום ז' באדר ב' תשע"א (13.3.11) התלוננו האב ומשפחתו שמונעים ממנו מפגשים לראיית הילד, לעומתו אמרה האם שהאב הוא שדוחה אותם ושאינו רוצה להיפגש עם בנו.

להלן דברי האב ומשפחתו:

אב האב: חשבתי שרוצים לעשות שלום, הבן מביא לי את הנכד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[...] התקשרתי לאבי האישה הם דיברו לא יפה בטלפון וניתקו לי את השיחה לפחות שבע פעמים.

יש עדים שהאב פנה לאם וזו לא מאפשרת לו לפוגשו.

אב: התקשרתי עשרות פעמים לא עונים לי. דיברתי עם בעלה: "עשה לי טובה, תן לי לפגוש את הילד", הבעל אמר לי שאין מה לדבר, הוריה עקשנים. הלכתי לבית דפתי על הדלת אבל לא פותחים לי.

לעומתו אמרו האם ומשפחתה:

האם: הכול שקר. מאז שנולד הבן שלו [מנישואיו השניים] הוא הפסיק לבוא. אבי פנה לאביו והציע לו לפגוש את הילד ללא הצלחה.

אם האם: אני הייתי עדה לכך שמספר פעמים האם וגם הילד ניסו להתקשר לאבא, אבל כל פעם האב דוחה אותו.

אם: אני רוצה עדים אחרים אני מוכנה לקחת את הילד ללשכת הקשר. אני מוכנה גם לשכנים.

האם התלוננה בדיון שאחר ששולמו המזונות במשך שנה האב שוב אינו משלם מזונות. בית הדין אמר בדיון:

כעת לאב יש אפשרות לשלם ואפשר לוותר על חתימת הסב.

כל פעם שהאב יביא חתימת השכנים – שני שכנים – שהאם לא מסכימה לתת לו [– לבן] להיפגש עם האבא, האם תיקנס בחמש מאות ש"ח.

בסופו של דיון זה קבע בית הדין שהתחייבות אבי האב למזונות תתבטל, וכן קבע שהאם תיקנס אם תמנע מהאב הסדרי שהות.

חובתנו להדגיש: באותה עת היה בנם של הצדדים כבן עשר, האב לא ראה בנו במשך שנים רבות, ובית הדין הורה על הסדרי השהות בלי להתייחס למציאות ששררה שנים רבות ובעיקר בלי לערב את לשכת הרווחה בקביעת מנגנון סביר ויעיל שיוכל לעצב הסדרי שהות בנסיבות העניין (ועיין לקמן במה שנרחיב בזה).

ג. תביעת האב לפיצויים בגין מניעת מפגשיו עם הבן, ההליך והכרעת בית הדין

ביום כ"א בטבת תשע"ד (24.12.13) הגיש האב תביעה לתשלום פיצויים בסך 166,000 ש"ח בגין הפעמים שלטענתו מנעה ממנו האם להיפגש עם בנו, האב הגיש רשימה מפורטת של מועדים החל בחודש מרץ 2011 וכלה בחודש נובמבר 2013 שבהם לטענתו רצה לראות את הבן והאם מנעה ממנו. יש לציין שבכל אותה תקופה לא פנה האב לבית הדין אפילו פעם אחת בדרישה לאכיפת הסדרי שהות. בתגובה לתביעה זו השיבה האם:

[פלונין] משקר במצח נחושה מזה כמה שנים שאינו מעוניין להיפגש עם בנו.

[פלונין] פוגע קשות ברגשותיו של בנו בכך שנעלם מחייו ומופיע מדי כמה שנים למפגש או שניים.

לפני כחודש חגגנו את בר המצווה של [הבן], [הבן] רצה להזמין את אביו לאירוע אך לא הצליח להשיגו, הילד פגוע מאוד מכך שהאבא לא התייחס לאירוע מיוחד זה של חייו. הילד בגיל מצוות ומסתובב עם פלאפון אישי משלו ואין בעיה להשיגו וליצור עמו קשר. אך הילד בעצמו יכול להעיד שאביו לא יוצר עמו קשר והוא לא מצליח להשיגו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[פלוגין] מוסיף חטא על פשע בכך שלא משלם את מזונות בנו מזה כמה שנים, ועומד נגדו חוב בהוצאה לפועל על סכום של כ-160,000 ש"ח.

במכתבו האחרון [פלוגין] מנסה להשתחרר מהחוב שעומד כנגדו בדרכים בזויות כתמיד. [פלוגין] מבזה ומזלזל בכבוד הדיינים בשקריו הרבים שעולים מדי פעם לדיון.

אני חושבת שבית הדין צריך לקנוס את האבא על כל מפגש שמפסיד עם בנו.

האב לא ביקש לחגוג את בר המצווה עם בנו וכמובן לא קנה לו תפילין. 'מתנת בר המצווה' של האב הייתה הגשת התביעה לפיצויים מהאם – תביעה שאם תתקבל תמחק את חוב המזונות. בתגובה למכתבה של האם ביקש האב לקבוע מועד לדיון ולפוטרו ממזונות.

במועד ובשעה שנקבעו לתחילת הדיון ליום ה' באייר תשע"ד (5.5.14) הופיעה האם ואמרה:

הוא לא משלם מזונות כמה שנים, שנה אחת אביו שילם בלבד.

(לגבי הטענה שהיא לא מראה לאב את הילד: זה לא נכון, הוא לא מנסה לראות אותו אף פעם. עשינו הסדרי ראייה, ולא רואה אותו. הוא מתקשר אחת לכמה חודשים ובא לבלבל לו את המוח [...]) הילד כאן יכול להיכנס ולספר לכם שלא רואה אותו.

בית הדין סירב לשמוע את דברי הילד. האם עזבה את בית הדין, אחרי עזיבתה ובאיחור הופיעה האב, לשאלת בית הדין "אתה על דעת עצמך לא שילמת מזונות, למה לא שילמת? אתה חיכית שלוש שנים ואתה בא עם רשימה שלא נתנה לך לראות וזה – קשה להוכיח" ענה האב:

יש לי כאן שלושה עדים שלא נתנה לי לראות ולא פתחה לי את הדלת. הייתי לוקח עדים הייתי נוקש בדלת ולא פתחה. שני עדים הגיעו. יש לי קלטות של הילד ששאלתי אותו "היכן נעלמת?" אמר לי "אני פגוע ממך" כי שקרתי אותו שלא אמרתי לו "שנולד לך ילד, ולא הזמנת אותי לברית", אני אמרתי לו שלא נולד לי ילד.

בית הדין יצר קשר טלפוני עם האם וביקש ממנה שתחזור לבית הדין לצורך קיום הדיון, האם לא שבה, לפיכך קבע בית הדין מועד חדש.

בדיון שנערך ביום י"ג באייר תשע"ד (13.5.14) אמרה האם: "הילד פגוע ממך, אתה לא בא לראות אותו, משנת 2011 אתה טוען שלא ראית אותו משנת 2011, אז למה רק באת היום לבית הדין?"

לשאלת בית הדין לרצונו אמר האב מספר פעמים: "אני רוצה לחייב אותה מה שבית הדין קבע, שאם לא תביא את הילד לראות היא חייבת לשלם קנס."

בית הדין הגיב על דבריו בהצעות שונות:

אתה רוצה לקזז את חוב המזונות שתבעה אותך?

[...] נתחיל הסדר מכאן ולהבא.

[...] ננסה שלוש פעמים שאתה תראה את הילד ואם לא תראה לך אותו, אנו נעביר לך את הילד.

על כל הצעות אלו, שעליהן נשאל האב אחת אחת, הגיב האב: "אני רוצה לחייב אותה בקנס". מסקנת בית הדין שנרשמה בפרוטוקול הייתה: "מעניין אותך רק הכסף."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האב הביא עדים שהיו אמורים להוכיח שהאם מנעה ממנו לראות את בנו. להלן דבריהם:

העד [א'] אמר:

כל שני ורביעי וכיום שישי היינו גם באים עם [פלונין], דופקים בדלת ואין מענה, כאילו לא דופקים [...] הייתי הולך איתו כמעט 95 אחוז [...] היינו עולים קומה שנייה, הוא דופק, ולא עונים לו. זה היה באופן קבוע.

לא יודע מי בבית, אני דופק ולא עונים [...] היינו שניים.

(לשאלת בית הדין: "למה לא שאלת אותה למה לא נותנת?") לא תפקיד שלי, אני עכשיו יודע שהיא אשתו [...] הלכתי בשעה 4:55 [...] בערך שנתיים וחצי שנתיים לא זוכר בדיוק [...] אף פעם לא נתנה, שנים הייתי הולך איתו והיא לא פתחה את הדלת.

העד [ש'] אמר:

(לשאלת בית הדין "מי אמר שהילד גר שם?") אני מאמין לו שהילד גר שם היינו הולכים שני ורביעי [...] בשעה 4:50, היינו רואים שאין מענה והולכים [...] [חיכוך] שתיים שלוש דקות [במשך] שנה וחצי [...] היינו לומדים בשיעור והיה אומר לי "בוא נעשה סיבוב, אולי נראה את הילד", ולא ראינו.

בתגובה אמרה האם:

בחיים לא דפקו לי בדלת, עובדה שביום שישי בא לתת לי את ההזמנה ופתחתי את הדלת [...] הם העידו שקר [...] מעניין שהעדים העידו שכל שני ורביעי באו איתו אני אומרת שזה לא נכון [...] אני רוצה להביא עדים שהוא משקר, אף שכן לא ראה אותו שבא [...] אני מעולם לא מנעתי מהילד שלא יראה את אביו.

בתגובה לדבריה אמר בית הדין:

זה לא ראה שלא ראו אותו שכנים. הוא הביא עדים שלא פתחת את הדלת, ואנו נקנסו אותך באיזה סכום [...] ראיתי את האופי שלך איך התנהגת בשבוע שעבר, שאמרת לדיין "אני באוטובוס" ולמעשה היית בחוץ.

בדיון זה לא ניתנה תשובה לשאלת בית הדין מדוע רק עתה הוגשה תביעתו לחייב את האם בקנס. בית הדין הורה לאב להגיש רשימה של המקרים שבהם נמנעה ממנו ראיית הילד. בפרוטוקול נכתב: "המבקש חוזר בחזרה ואומר שמספר הפעמים שמנעה – 349 פעמים."

בסופו של הדיון החליט בית הדין:

לאחר שמיעת האב, העדים והאם אשר מנעה באופן שיטתי את ביקורי הבן אצל אביו למעלה מ-350 פעמים במשך כארבע שנים, בית הדין מחליט:

1. על האם להחזיר לאב 250 X 50 ש"ח כפי החלטת בית הדין שעל כל פעם יקנסו בסך 250 ש"ח. הסך 12,500 ש"ח יקוזז מחוב המזונות.

2. הבן יבקר את אביו פעמיים בשבוע כפי שנקבע ועל האם לשולחו לאב, ולאב אין צורך ללכת לבית האם. במידה והאם תימנע שוב את הביקור, בית הדין ישקול להוציא את הבן מחזקת האם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. השגות הצדדים על ההכרעה – בקשת האב להגדלת הקנס וערעור האם על הטלתו לאחר שהאב נוכח שבית הדין קיבל תביעתו, הגיש האב בקשה לשינוי החלטה. להלן חלקים ממנה:

3. למעלה משלוש שנים מנעה האם באופן שיטתי את ביקורי הבן אצל אביו, עד שהגיעו מים עד נפש וביום י"ג באייר התשע"ד נתן כבוד בית הדין החלטה בה נקבע כדלהלן:

לאחר שמיעת האב, העדים והאם אשר מנעה באופן שיטתי את ביקורי הבן אצל אביו למעלה מ-350 פעמים במשך כארבע שנים בית הדין מחליט [...]

5. לאור העובדה שכבוד בית הדין בהחלטה מיום ז' באדר ב' התשע"א, קבע כי על כל פעם תיקנס האם בסך 500 ש"ח! הרי שהחישוב היה צריך להיות בהתאם דהיינו 500 X 350 ש"ח כפי החלטת כבוד בית הדין.

6. בנוסף יובהר כי האם ממשיכה למנוע מהאב לראות את בנו! יש בכך אף זלזול בהחלטות כבוד בית הדין מיום י"ג באייר התשע"ד וז' באדר ב' התשע"א.

7. בנוסף יובהר כי בהחלטת כבוד בית הדין מיום י"ג באייר התשע"ד, נקבע כי אם האם תמשיך למנוע את הביקור מהבעל, ישקול בית הדין להוציא את הבן מחזקת האם. לא מן הנמנע כי הבעל יגיש בקשה על פי ההחלטה כאמור.

8. לא יעלה על הדעת כי זכויות האב לראות את בנו יישללו ממנו לחלוטין ללא כל החלטה ובוודאי כאשר מדובר באב נורמטיבי, נשוי + 3 ילדים, שעובר התנכלות על בסיס יום-יומי בקשר לבנו.

9. לאור כל האמור, כבוד בית הדין מתבקש לתקן החלטתו מיום י"ג באייר התשע"ד ולחייב את האם בקנס כפי החלטת בית הדין בסך 500 X 350 (הפעמים בהם מנעה האם מהאב לראות את בנו).

10. בנוסף ולאור הפרת פסק בית הדין השיטתית והנמשכת. מתבקש כבוד בית הדין להחליט על סנקציה חמורה יותר אשר אולי, כך יש לקוות, תגרום לאשה לקיים את החלטות כבוד בית הדין ולאפשר לאב לראות את בנו.

בית הדין האזורי דחה בקשה זו. עם זאת החלטת בית הדין הסתמית המורה על הסדרי שהות לא קבעה דרך מעשית לקיום הסדרים אלו, שהרי מדובר בילד בן שלוש-עשרה שכמעט ולא התראה עם אביו מיום היוולדו.

האם הגישה ערעור על החלטה זו. בכתב הערעור כתבה שהעדים שהביא האב היו עדי שקר, לטענתה האב לא ניסה לראות את הבן ולא ניסה ליצור קשר.

הצדדים הופיעו בבית הדין הגדול ביום כ' במרחשוון תשע"ו (2.11.15), כשנה וחצי אחרי ההחלטה, וזאת מפני שבית הדין הגדול תפקד באותה עת בהרכב חסר ועל ידי דיינים שכיחנו במינוי זמני. להלן דברי הצדדים שנאמרו בפרוטוקול:

האם אמרה:

בית הדין דמטה הסתמך על שני עדי שקר כדי לתת את פסק הדין שהוציא תחת ידו, ואנו פירטנו מדוע מדובר בעדויות שקר. אם המשיב טוען שהופיע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלוש מאות שישים וחמש [פעמים] בבית המערערת – מדוע לא הגיש תביעה לאחר עשר פעמים, מדוע המתין שלוש שנים?

המערערת מעולם לא מנעה מהמשיב לראות את הקטין. בדיון בבית המשפט בעניין המזונות בקשר לסבים – כי האב לא משלם את דמי המזונות – הם העלו גם את הטענה כי האם מונעת את המפגשים עם הקטין ואנו הצהרנו שאנו מוכנים שהוא יראה את הקטין והוא לא עשה שום פעולה לשם כך [...] רק עכשיו יחידת הסיוע של בית המשפט מנסה ליצור ביניהם קשר, הילד לומד היום בישיבת חברותא ליד רעננה. האם היא זו שפועלת למען המפגשים.

כל מה שהוא אומר פה זה שקר וכזב:

הוא בחיים לא בא לראות את הילד. שנינו גרים ב[...] בית הספר של הילד – מאה מטר מהבית מעולם לא בא לראות את הילד ולא מרים טלפון.

לא היו דיונים בבית משפט – הכול שקר.

הילד מגיל עשר בטלפון, הוא לא ניסה להרים טלפון. אולי שלוש פעמים נפגש איתו, פעם פגש אותו ונתן לו שטר של מאה שקל. הילד ניסה לדבר איתו בטלפון לפני הברמצווה והוא לא ענה לו ואז הילד אמר "אני לא מאמין לו ואני מוחק אותו". הילד מרגיש נטוש והוא 'עושה לי את המוות'.

האב ובא כוחו אמרו:

אין בפנינו עילה הלכתית כל שהיא אלא שיש להם טרוניה על בית דין קמא מדוע קיבלו את העדים האלה ולא עדים אחרים. מדובר בבית דין שיש בהם דיינים ותיקים ומנוסים ושמעו את העדים ומותר להם להאמין להם, האם כבודכם שלא שמע ולא ראה את העדים יכולים לקבוע שהם עדי שקר נגד בית דין קמא? זה דבר מופרך [...] נכון הוא לא שילם מזונות, אביו שילם 38,000 והחוב בהוצאה לפועל כ-200,000. הסבא – לאחר ששילם חלק מהמזונות רצה לראות את הילד ולא נתנו לו [...]

אני לא יודע שהילד לומד בישיבה. לא הייתי בקשר איתו – בפעם אחרונה ראיתי אותו לפני חמש וחצי שנים.

(לשאלה "כמה פעמים ראית אותו מאז שחזרת ממקסיקו?") ראיתי אותי במרכז קשר מספר פעמים בודדים ביותר, אם היום אני אראה אותו ברחוב לא יודע אם אני אזהה אותו.

עשרות פעמים פניתי לבית הדין, אני לא רואה את הילד, אני – מעל ארבעים עדים הבאתי, והיא כל הזמן אומרת "כולם שקרנים". העדים העידו שהיא לא מראה לי את הילד בשום אופן.

לגבי הטלפון: בבית הדין נתנו לי מספר טלפון של הילד ובדיוק באותו שבוע הטלפון לא היה אצלו.

נכון, ראיתי את הילד פעם אחת והוא התחיל לשאול "למה אתה לא משלם לה מזונות?" ואמרתי לו "מה זה קשור אליך?" אחרי זה הילד נעלם והטלפון התנתק. אחרי שנה פגשתי אותו ושאלתי "למה נעלמת?" ואמר לי "כי אתה שקרן, נולד לך ילד ולא הזמנת אותי לברית", ושאלתי "מי אמר לך?" ואמר לי "אימא", ואמרתי לו "תבוא לראות, באותה תקופה נולדה לי בת בכלל לא נולד לי בן". וכך זה מתנהל כל הזמן.

בית הדין העיר לאב: "אני פתחתי את כל התיקים ואין שום תיק הסדרי שהות בבית הדין."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אחרי הדיון ביום ג' בכסלו תשע"ו (15.11.15) הוציא בית הדין את ההחלטה דלהלן:

לאחר שמיעת הצדדים, לפני מתן החלטה סופית, בית הדין מפנה את האב, האם והבן ללשכת הסיוע בבית הדין ירושלים על מנת שתנסה לפעול לחידוש הקשר שבין האב לילדו, כולל – במידת הצורך – הפניה לגורמי טיפול נוספים.

העובדת הסוציאלית תדווח לבית הדין על שיתוף הפעולה של הצדדים עימה ותוצאות הניסיון בתוך ארבעים וחמישה יום, ולאחר מכן ייתן בית הדין את החלטתו.

החיוב שהטיל בית הדין על האם בפסק הדין מיום ט"ו באייר תשע"ד (15.5.14) מוקפא עד לקבלת חוות דעת העובדת הסוציאלית.

יש לציין שהחלטה זו היא ההחלטה היחידה אחרי שנים רבות שהיה בה כדי ליצור אפשרות מעשית לחידוש קשר כלשהו בין האב לבנו. בתגובה להפניית בית הדין הנזכרת, פנתה האם לבית הדין בשאלה אם כוונתו היא שיחידת הסיוע בבית הדין תפעל לחידוש הקשר מלבד הפעילות בנושא זה ביחידת הסיוע בבית המשפט. תגובתו של האב הייתה צירוף חוות דעת של יחידת הסיוע בבית המשפט – חוות דעת המורות על סירובו של הבן להיפגש עם אביו.

בחוות דעת מיום י"ד במרחשוון תשע"ו (27.10.15) נכתב:

[...] נפגשנו עם כל אחד מההורים לשיחות נפרדות. שני ההורים מסרו כי רצונם לשתף פעולה עם חידוש הקשר של האב עם בנם [אלמוני], כבן ארבע-עשרה.

כמו כן יצרנו קשר טלפוני עם [הבן] אשר שוהה בפנימייה. בשיחה עמו ניכר היה ש[הבן] מעורב עמוקות בסכסוך הכספי בין הוריו, הוא הביע התנגדות נחרצת לחידוש הקשר עם אביו מכיוון שאינו מרגיש שקשר זה יצליח כמו שזה לא הצליח עד עכשיו. [הבן] אינו מעוניין לתת הזדמנות לניסיון נוסף. אי לכך תמה בזאת מעורבות יחידת הסיוע והתיק מוחזר לבית המשפט.

בחוות דעת נוספת, מיום כ"ו במרחשוון תשע"ו (8.11.15), נכתב:

בהמשך לדיווח מיום 26.10.2015 [צ"ל: 26.10.2015] להלן עדכון נוסף.

לאחר שנשלח הדיווח האחרון לבית המשפט התקשרה האם גב' [פלונית] וביקשה מאתנו לנסות שוב להזמין את בנה למפגש. מכיוון ש[הבן] התנגד נמרצות למפגש שלנו בשיחה הטלפונית, ביקשנו מהאם שהיא זו שתדבר עם [הבן] ושהוא ייצור עמנו קשר במידה ואכן מתכוון להגיע. [הבן] יצר קשר אתנו וקבענו פגישה. יומיים לפני מועד הפגישה התקשר העובד הסוציאלי הנמצא בקשר טיפולי עם [הבן] במסגרת קידום נוער ודיווח ש[הבן] נמצא במצב נסער בגלל ההזמנה ליחידת הסיוע ולא בטוח שיגיע ואכן ובסופו של דבר [הבן] לא הגיע למפגש.

מכל ההתנהלות הנ"ל, כולל התרשמותנו משיחות עם ההורים, אנו מתרשמות שבשלב זה [הבן] אינו בשל לתחילת התהליך של חידוש הקשר עם אביו. [הבן] עכבות גדולות לתחילת התהליך הקשורות להיותו נתון ללחצים פנימיים וחיצוניים שהופכים את חידוש הקשר כחלק מהסכסוך בין הוריו. על כן בשלב זה [הבן] אינו אוטונומי בקבלת ההחלטות והיכולת שלו להתקדם בתהליך זה היא מוגבלת מאוד. [הבן] מעורב מדי בסכסוך בין הוריו. לאור האמור לעיל להתרשמותנו אין מקום להתחיל תהליך לחידוש הקשר בין האב לבנו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאור חוות דעת אלו כתב האב שמכיוון שהבן אינו מעוניין בחידוש הקשר אין מקום לנסות לחדש את ההליך.

בתאריך י' בטבת תשע"ו (22.12.15) התקבל בבית הדין מכתב נוסף מיחידת הסיוע בבית הדין ובו נכתב:

כבוד בין הדין הפנה את האב האב והבן ליחידת הסיוע על מנת שתנסה לפעול לחידוש הקשר האב לבנו כולל במידת הצורך הפניה לגורמי טיפול נוספים. בשיחת טלפון עם האב עלה כי ההורים היו ביחידת הסיוע שליד בית המשפט לענייני משפחה ונשלח דיווח לבית המשפט בתאריך כ"ו חשוון תשע"ו (8.11.2015).

התקיימו עם כל אחד מההורים פגישות ביחידת הסיוע. מתוך דיווח עו"ס יחידת הסיוע שליד בית המשפט לענייני משפחה עולה כדלקמן: ברצונם לשתף פעולה עם חידוש קשר של האב עם [הבן]. עו"ס יחידת הסיוע יצרה קשר עם [הבן] השוהה בפנימייה. בשיחה עמו ניכר היה [הבן] מעורב עמוקות בסכסוך הכספי בין הוריו, הוא הביע התנגדות נחרצת לחידוש הקשר עם אביו מכיוון שאינו מרגיש שקשר זה יצליח הוא אמר שאינו מעוניין לתת הזדמנות לניסיון נוסף. בהמשך התקשרה האם ובקשה מעו"ס היחידה לנסות להזמין את בנה למפגש. נקבעה פגישה עם [הבן], אך יומיים לפני מועד הפגישה התקשר עובד סוציאלי הנמצא בקשר טיפולי עם [הבן] במסגרת קידום נוער ודיווח ש[הבן] נמצא במצב נסער בגלל ההזמנה ליחידת הסיוע. בסופו של דבר [הבן] לא הגיע למפגש. לאור האמור לעיל, ההתרשמות היא כי בשלב זה [הבן] אינו בשל לתהליך של חידוש הקשר עם אביו. ל[הבן] עכבות גדולות הקשורות להיותו נתון ללחצים פנימיים וחיצוניים שהופכים את חידוש הקשר כחלק מהסכסוך בין הוריו. בשלב זה [הבן] אינו אוטונומי בקבלת ההחלטות והיכולות שלו להתקדם בתהליך זה היא מוגבלת מאוד. [הבן] מעורב מדי בסכסוך בין הוריו.

להתרשמותנו בשלב זה אין מקום להתחיל תהליך לחידוש הקשר בין האב לבנו.

בעקבות הודעה זו הזמין בית הדין הגדול את הבן לשיחה שבה אכן התברר שהבן מסרב בכל תוקף להיפגש עם אביו בגין יחסו של האב אליו במשך השנים. מנגד האב דרש מתן פסק דין, בית הדין ניסה לפעול לחידוש הקשר, וביום י"ג בסיוון תשע"ו (19.6.16) הגיש הבן לבית הדין מכתב שזו לשונו: "החלטתי שאני לא מעוניין בקשר עם אבי מכיוון שרק עושה לי רע מה שקשור לאבא שלי."

ביום ח' באב תשע"ו (9.8.16) הוציא בית הדין הגדול את החלטתו שזו לשונה:

בפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי בירושלים מיום י"ג באייר התשע"ד (13.5.2014), הקובעת כי על המערערת לשלם למשיב פיצוי בגין מניעת ההתראות בינו לבין הבן, [אלמוני].

בית הדין דנן עשה מאמצים לחדש את הקשר בין המשיב לבין הקטין, אך ניסיון זה לא צלח לעת הזו.

מעיון בכתב הערעור עולה כי עיקר טענות המערערת נוגעות בקביעות העובדתיות שביסוד פסק הדין. בית הדין דנן אינו סבור כי עליו להטיל ספק בתשתית העובדתית שקבע בית הדין קמא, ולכן היה מקום לדחות את הערעור. חרף זאת, בית הדין משהה את החלטתו לגופו של ערעור למשך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חצי שנה, על מנת לשוב ולנסות לחדש את הקשר בין הבן [אלמוני] לבין אביו, ואז יישקל העניין מחדש.

לאור האמור, מבקש בית הדין מהצדדים לעדכן אותו על התקדמות תהליך הקשר בין האב לבין הבן [אלמוני] בתאריך ל' בתשרי תשע"ז (1.11.2016) ולאחר מכן עדכון נוסף בתאריך י"ז בטבת תשע"ז (15.1.2017).

לאור העדכונים כנ"ל ייתן בית הדין החלטה בערעור.

עיקר מטרתו של בית הדין הגדול אז הייתה ניסיון לפתור את המצב העגום שבו הבן מנותק ומנוכר לאביו. מתוך ההבנה שהקשר הוא העיקר, וחיוב המזונות או הפטור מהם וכן הקנסות שהוטלו ושייכותו או יתבטלו הם רק פירות נושרים מקשר זה.

ביום כ"ה בתשרי תשע"ז (27.10.16) התקבלה הודעת האב שדבר לא התקדם בקשר, בפועל לא ניתנה החלטה בערעור ולאחר זמן התיק נסגר.

ה. תביעת האב לפטור ממזונות ולהטלת קנסות נוספים על האם

ביום כ"א במרחשוון תשע"ז (22.11.16) הגיש האב תביעה חדשה לבית הדין האזורי לפטור מתשלום מזונות מחד גיסא ולקנוס את האם בגין אי-קיום הסדרי השהות מאידך גיסא, להלן כמה סעיפים מכתב התביעה:

4. על פי סעיף 1 לפסק דין על התובע להשתתף בהוצאות אם הנתבע לאחזקת הנתבע בסכום של 1,150 ש"ח לחודש.

5. לאחר הנישואין טס התובע למקסיקו למטרות פרנסת המשפחה ומאז לא חדלה אם הנתבע מלהתעלל בתובע.

6. אם הנתבע התעללה בתובע במובן זה שלא גילתה לו שנולד לו בן, וכן לא דיברה עמו מילה וחצי לגבי הברית של הבן, והעניין נודע לתובע כחודש חודשיים לאחר הלידה.

7. בתאריך 13.3.2011 החליט בית הדין הנכבד כי האב זכאי לראות את בנו הקטין פעמיים בשבוע בימי שני ורביעי בין 17:00–19:00 וכן בכל סוף שבוע שני נספח א' 1 צילום ההחלטה (להלן "ההחלטה"). כמו כן נקבע בהחלטה שאם האם תמנע ביקורים היא תיקנס בסך של 500 ש"ח בגין כל ביקור שסוכל.

8. התובע יטען כי כל השנים אם הנתבע מנעה ממנו קשר עם הנתבע וספק בידו אם הוא יזהה את בנו הנתבע, אם יפגוש אותו באקראי ברחוב כי מאז שהנתבע נולד התובע ראה אותו מספר בודד של פעמים שניתן לספור על כף יד אחת.

9. על פי ההחלטה נספח א' 1 צריך בית הדין הנכבד לחייב אם האם בקנס של 175,000 ש"ח לפי החישוב $500 \times 300 = 175,000$ ש"ח וזאת נכון ליום מתן ההחלטה נספח א' 1 13.3.2011.

10. בנוסף על בית הדין להטיל על האם קנס נוסף התקופה ממאי 2014 ועד יום הגשת תביעה זו (שלושים חודשים) היינו שמונה ביקורים [לחודש] היינו מאתיים וארבעים ביקורים, היינו $500 \times 240 = 120,000$ ש"ח.

11. נכון להיום, הנתבע הקטין מסרב בתוקף לראות את התובע ונוצר ניכור הורי מוחלט וקיצוני ביותר ולנוכח גילו של הנתבע (חמש-עשרה) יש לפטור את התובע מתשלום מזונות בנו המרדן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

12. הקטין אף חזר והצהיר זאת, הן בפני העובדת הסוציאלית של יחידת הסיוע והן בפני בית הדין הרבני הגדול שעשה מעשה נדיר והורה לקטין להופיע לפני בית הדין ומצ"ב כנספח ב' צילום ממכתבה של עובדת יחידת הסיוע מיום 8.11.15 וכן מצ"ב כנספח ב' 1 החלטת בית הדין הרבני הגדול מיום 16.5.16.

13. בית דין נכבד זה כבר הספיק להכיר היטב את הנפשות הפועלות וקבע בהחלטה מיום 13.5.14 כנספח המצ"ב כנספח ג', כי אם מנעה באופן שיטתי למעלה משלוש מאות וחמישים ביקורים עם האב במשך כחמש שנים וכאמור הקטין ממשך בסרבנותו גם בשנתיים וחצי שחלפו מאז החלטת בית הדין נספח ג'.

14. לתובע ואשתו מנישואין שניים הכנסה ל-6,000 ש"ח בעוד שלאם הנתבע ובעלה מנישואיה השניים יש הכנסה של 20,000 ש"ח כאשר לכל אחד מהצדדים שלושה ילדים] מנישואין שניים והבדל נוסף בין הצדדים הוא שלתובע אין דירה משלו בעוד שלאם הנתבע יש דירה משלה.

15. כמו כן יצוין כי חובת המזונות של התובע כלפי בנו בן החמש-עשרה, אם בכלל, היא חובה מדיני צדקה מטופס הרצאת פרטים שאם הנתבע צירפה לתביעת המזונות בתמ"ש 15-10-3317 עולה כי אם התובע משתכרת סכום גבוה בהרבה מסכום השתכרותו של התובע ועל כן חלקה בחובת המזונות צריך להיות גבוה יותר.

16. לבית דין נכבד זה הסמכות המקומית והעניינית לדון בתביעה לאור מהותה, מקום מגורי צדדים, הסכמת הצדדים בבית המשפט ויתר נסיבות העניין.

17. לפיכך מבוקש להזמין את הנתבע לדין וליתן פסק דין:

א. המורה על ביטול מזונות הקטין ולחילופין על הפחתת המזונות בשל ניכור הורי מוחלט מצד הנתבע ובשל מרדנותו וסירובו לכל קשר עם התובע.

ב. כמו כן לחייב את הנתבע בהוצאות המשפט לרבות שכר טרחת פרקליט התובע בצירוף מע"מ לפקודת הלשכה לסיוע משפטי.

תסקיר לשכת הרווחה ב[...] מיום כ"ז בניסן תשע"ז (23.4.17) שנכתב לצורך מציאת והמלצה על מוסד לימודי לבן [אלמוני] מתאר את מצבו של [הבן] בן השש-עשרה וחצי: אין לו סדר יום קבוע, אינו עובד, אינו לומד והוא מבלה שעות רבות מחוץ לבית, ללא יכולת השפעה אמיתית של האם עליו, בתסקיר נכתב:

בשנתיים הראשונות לחייו של [הבן] אביו גר בחו"ל ולא היה בקשר עמו. לאחר שחזר כעבור שנתיים התראה עם [הבן] במרכז קשר במשך כשנה. לא ברור מדוע המפגשים התקיימו במרכז קשר ומדוע הופסקו. יש לציין כי במהלך השנים האב והאם גרו ב[...]. אך גם בתקופה זו היו כמה מפגשים ספורים [...]. כאמור [הבן] אינו בקשר עם אביו. [הבן] מספר כי אביו מעולם לא נוכח בחייו במהלך השנים וכי ניתן לסכום את השעות שבילו יחד בכעשרים וארבע שעות. ל[הבן] קשה לראות את אביו כדמות משמעותית בחייו על רקע העדר הקשר.

נציין כי כאשר הצעתי לאב גישור וחיידוש הקשר עם [הבן] בסיוע שלי, הוא סירב בהסבר כי המשיך את חייו ובנה משפחה חדשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאמור תסקיר זה המשקף את מצבו של הבן נערך ללא קשר עם הדיונים המשפטיים שנערכו בבית הדין, מסיבה זו תסקיר זה אמין ביותר מפני שלא נכתב בצל הסכסוך הממוני.

בדיון שנערך בבית הדין האזורי ביום ז' באייר תשע"ז (3.5.17) בתביעת האב לביטול המזונות אמרו האב ובא כוחו:

הילד מסרב לפגוש את האב. אפשר לספור על יד אחת כמה פעמים הוא נפגש איתו. אנחנו מבקשים לבטל את המזונות, האב לא כספומט. וכן ליישם את ההחלטה על קנס של 500 ש"ח על כל מניעה של קיום מפגש עם האב [...] מהרגע שהילד נולד, לא ראינו את הילד, אבא שלי עמד כאן ואמר שמוכן לשלם רק שיראה את הילד [...]

(לשאלה "פנו אליך לחידוש הקשר ואתה מסרב"): אני דיברתי עם העובדת הסוציאלית היום, היא התקשרה, דיברתי איתה היום והיא אמרה שהיא לא יכולה לטפל בקשר כי היא לא מספיק מקצועית [...] העובדת הסוציאלית שיקרה [באמירתה שהאב מסרב לקשר] [...] אני לא יכול לעמוד בזה כספית. קראו לי לפגישה בבית דין הגדול והילד נפגש גם איתם והוא התחייב שהוא יתקשר אליי, הוא לא התקשר אליי [...] יש לי משפחה, אני לא יכול [להיות בקשר עם הבן] [...] אני הייתי איתה בקשר, הכול שקרים.

לעומתו אמרה האם:

הכול שקרים וכזבים.

(לשאלה מתי ראה הבן לאחרונה את האב): בסביבות גיל שתיים-עשרה-שלוש-עשרה, האב נעלם מאז, הבן אמר אז שאם האב לא עונה לו הוא 'מוחק' אותו.

הוא לא עשה שום דבר כדי לפגוש את הילד, הילד בגיל ההתבגרות – מה הוא מצפה? הוא מרגיש שהוא כמו אדם זר, זה גם כתוב בדוח. אי אפשר להיעלם ולחשוב שהוא יהיה בקשר [...] הוא בכעסים.

אני עודדתי את הקשר עם האב, הבן לא מוכן [...] יש כאן דוח מיום 20.3.2017 של עובדת סוציאלית [...] בסיפא של הדוח מציגה העובדת הסוציאלית שהציעה לאב גישור לפגישה עם הבן, הוא סירב כי הקים משפחה חדשה. היא הציעה לעזור והוא סירב. אפשר לבנות קשר.

כל הטענות וכל עדי השקר שהציג בפני בית הדין – המטרה זה להימנע מתשלום מזונות. הוא לא שילם מזונות רק שהשופט חייב אותו ואת הוריו, הוריו שילמו מראש עד הגיעו לגיל שמונה-עשרה [...] מה שנשאר לו לשלם זה 800 ש"ח [...] הילד קטין והוא עבר טראומה, מי שאשם זה האב. יש תיעוד שהבן המתין לו כמה פעמים והוא לא הופיע [...] כרגע הוא מתחיל לגדול, אם האב יתאמץ מאוד, כן [...] אני חושבת שצריך לבוא מצידו של האב [...]

בדיון זה אמר האב שאין הוא יכול לעמוד במימון העלויות לחידוש הקשר, ובית הדין שאל את האם אם היא מוכנה לשלם העלויות של הטיפול וכשתגבה את החובות על המזונות תגבה גם את ההוצאה הזאת. בתגובה אמרה האם:

אם זה כרוך באלפי שקלים לא. בכל מצב הוא לא משלם, גם הוצאה לפועל לא יכולה לגבות ממנו, הוא מביא להם מסמכים [שהוא] לא עובד ויש לו בעיות פסיכיאטריות. אני חושבת שלא צריך מתווכים, האב צריך להתאמץ.

בא כוחה הוסיף שאי אפשר לבקש ממנה לשלם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין קבע בהחלטתו מיום י' בתמוז תשע"ז (4.7.17):

הצדדים יפנו לד"ר יעקב סגל [...] לצורך ניסיון לחידוש הקשר בין האב לבן [אלמוני]. עלות המומחה תתחלק בשווה בין הצדדים, כאשר חלקו של האב בתשלום זה יקוזז מחיוב המזונות המוטל עליו בעתיד.

הנימוק להחלטה זו הוא:

כאשר הצדדים מכחישים זה את זה בנסיבות בהן לא חודש הקשר בעבר בין האב לבנו, אין לבית הדין אלא מה שלנגד עיניו – דוחות העובדות הסוציאליות. בתאריך 8.11.2015 הודיעה עו"ס יחידת הסיוע מבית המשפט לענייני משפחה שהילד מסרב להיפגש עם אביו, ולאור כך יש בסיס לתביעת האב לפטור אותו ממזונות הבן. מאידך, בדוח האחרון של עו"ס מועצה מקומית [...] נכתב: "כאשר הצעתי לאב גישור וחידוש הקשר עם [הבן] בסיוע העובדת הסוציאלית הוא סירב בהסבר כי המשיך את חייו ובנה משפחה חדשה". לפי תסקיר זה מתקבל תמונה של מצב חדש שהעובדת הסוציאלית עדיין מאמינה באפשרות של חידוש הקשר אלא שבשל סירובו של האב לא ניתן לחדש את הקשר, וזאת על אף הכחשתו של האב לפני בית הדין אודות סירובו.

לפי ההלכה, יש מקום להסתמך על דוחות העובדות הסוציאליות, וזאת על פי קביעתו של הרמב"ם וכפסיקת השולחן ערוך שבמקום שקשה הבירור 'מושיבין אשה ביניהם' לצורך הבירור, אולם במקרה דידן שהדוחות סותרים – לא נותרה לבית הדין הברירה אלא להציע להפנות את הצדדים לגורם מקצועי שעלותו תתחלק בין הצדדים, והצדדים הסכימו לכך כאמור לעיל.

בית הדין הבהיר לצדדים את החשיבות של חידוש הקשר בין האב לבנו, שהוא חשוב יותר משאלת חיוב או פטור של האב ממזונות הילד. חידוש הקשר חשוב לבן לא פחות מאשר לאב. לפיכך הגורם המקצועי שיש לו את הכלים המקצועיים לכך, יסייע לצדדים להגיע למטרה זו.

לאחר קבלת חוות דעת המומחה בית הדין ייתן את החלטתו בתביעת האב להפחתה ולביטול תשלום המזונות.

1. חוות דעת המומחה שמינה בית הדין, תגובות וטענות הצדדים והכרעת בית הדין

לבית הדין הוצגו מכתביו של ד"ר סגל. במכתבו מיום ז' באב תשע"ז (30.7.17) כתב ד"ר סגל:

לצורך ביצוע ההפניה של בית הדין נפגשתי עם האב מר [פלונני].

האב ביטא רצון לקשר עם הילד. בשיחה עם מר [פלונני] הוא תיאר את הניתוק הקיים היום בינו לבין בנו.

שוחחתי טלפונית עם האם והיא אמרה כי הבן [אלמוני] מסרב לקשר עם האב ולכן אינה נכונה להיפגש ולהביא את הבן אליי.

להערכתך כדי שניתן יהיה לבנות קשר של אמון בין האב לבין בנו צריכה להיות נכונות ואף רצון של כל הצדדים הנוגעים בדבר. כדי להגיע לכך עליי להיפגש גם עם הבן וגם עם אמו.

לאור זאת אני מבקש מכבוד בית הדין להציע לאם גב' [פלוננית] ולבנה [אלמוני] לשקול בחיוב את חידוש הקשר ולהסכים מתוך רצון לפנות אליי. במצב זה אני מקווה כי אוכל לנסות לחדש את הקשר בין האב ולבין בנו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להערכתך לא ניתן ליצור קשר תחת כפייה אלא רק מתוך רצון כן של הבן להיות בקשר עם אביו.

בתגובה למכתב זה הגיש האב בקשה שבה 'תג מחיר', לקנוס את האם בסך 162,000 ש"ח "בגין שש מאות ארבעים ושמונה איביקורים".

בדיון נוסף שנערך בבית הדין האזורי ביום ט' בטבת התשע"ח (27.12.17) אמרו האב ובא כוחו:

בי"ד בחשוון תשע"ו – 27.10.15 [כתבה] עובדת יחידת הסיוע רחל רביקוביץ לשופט נמרוד פליקס: "הוא, הבן [אלמוני], הביע התנגדות נחרצת עם אביו מכיוון שאינו מרגיש שקשר זה יצליח כמו שקשר זה לא הצליח עד עכשיו" [...] בה' אב תשע"ו, הרב אהרון כץ מבית הדין הגדול הזמין את הבן אליו באופן אישי, הרב כץ כתב: "בית הדין דגן ניסה לחדש את הקשר [...] אך הניסיון לא צלח לעת הזאת." ואחרון, ד"ר יעקב סגל – שמיניתם אותו לפתור את הבעיה הכאובה: "שוחחתי טלפונית עם האם ואמרה שהבן מסרב לקיים קשר עם האב ומסרבת להביא אותו אליי."

[...] אנחנו מבקשים שביטול המזונות יהיה מתאריך [...] אומנם בכ"ד סיוון תשס"ט היה הסכם בין הצדדים לבין הורי הצדדים, אבי האב אמר שמשלם מראש מזונות לשנה – "אתם תראו את הילד?" אמרו שכן. בפועל לא הראו, ההסכם בוטל, אנחנו מבקשים לבטל את המזונות מאז. אתם תדברו איתו הוא בן שבע-עשרה.

(לשאלה בן כמה היה הילד כשעשו את ההסכם): לפני שמונה שנים – בן תשע [...] הילד נמצא פה, היה לו קשר איתי שבועיים לפני חמש שנים. אחר כך הוא נעלם לי, במשך תקופה לא מצאתי אותו, אחרי תקופה הוא אמר לי "אתה שונא אותי, יש לי הוכחה", אמר לי "לא הזמנת אותי לברית נולד לך בן" [...] העובדת הסוציאלית אמרה לי אז שהילד מורעל. הילד לא היה איתי שאני אכניס לו דברים.

(לשאלה מה הוא מבקש): ביטול המזונות מ-2009 [...] בהוצאה לפעול יש איזה 250,000 ש"ח [...] אני לא רואה הילד, לא זיהיתי את הילד, עכשיו שראיתי אותו [...] כל הזמן נלחמתי לראות את הילד. היה גם פניות אישיות אליו, פניות לבית הספר שלו. היה לי אנשים שלי, היה איזה ילד שהיה מעביר לו מסרים שיסכים להיפגש איתי. הם תמיד לא ידעו איך אני יודע דברים.

האם אמרה:

אמרתי לד"ר סגל שהבן שלי לא מוכן בשום פנים ואופן להיות בקשר עם האב, לא היה לי לשלם מחצית כי לא רציתי לשים את הכסף על קרן הצבי. הייתי כבר אצל הרבה יועצים. לא חשבתי שזה יעזור. כל מה שהוא אמר כאן זה שקר. הוא לא ניסה מעולם להיפגש עם הילד באופן עצמאי.

לא נכון שהילד מורעל, אנחנו מנסים לשכנע אותו. אבא שלו אמר שהנכד הוא כמו ילד תאילנדי, "אני אשלם אל תנסו להפגיש אותי" [...] כל משפט שלו זה שקרה [...] אבא שלו אמר לבעלי, לא לשופט. הוא היה גר ב[...] מאתיים מטר [מ]איפה שהוא למד [...] האב, במשך השנים, עשה מאמצים ניכרים לא להיפגש עם הילד.

הזמנתם את הילד, תשמעו אותו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הוא התחיל לפעול בגלל שחוב המזונות התחיל לתפוח בהוצאה לפועל. לכן הוא התחיל קשר אבל התחמק, לא בא למפגשים.

הילד – קשה לו מאוד רגשית, המצב הרגשי שלו מאוד עדין, לא צריך ללחוץ על הילד צריך לתת לו להתבטא. אני אמרתי לילד שייפגש, הוא אמר "אני לא יכול להיפגש איתו, הוא עשה לי נזק" [...]

אני מבקש לקיים דיון הוכחות. יש סיבה למה הילד לא מוכן להיפגש עם האב, יש לכך סיבה טובה.

ביום ה' בשבט תשע"ח (21.1.18) שלח ד"ר סגל מכתב נוסף שזו לשונו:

כבוד בית הדין הפנה אליי את בני הזוג לצורך ניסיון לחידוש הקשר בין האב לבין בנו [אלמוני]. בעבר נפגשתי עם האב והוא מבחינתו הביע רצון להנעת התהליך. לאחרונה הוציא בית הדין החלטה חוזרת, בה הוא הורה להורים כי על [הבן] להיפגש עימי. האב, מר [פלונני], עשה מאמץ כדי שהפגישה תצא לפועל ופנה אליי באופן מיידי.

לדאבוני התייחסותה של האם, גב' [פלוננית], הייתה שונה: היא טענה בתחילה כי לא נאמר לה שעליה לשאת בחלקה במימון הטיפול (למרות שהדבר נכתב במפורש בהחלטת בית הדין), בשלב מאוחר יותר אמרה לי גב' [פלוננית] כי עורך הדין שלה לא מסר את החלטת בית הדין ולכן לא ידעה כי עליה להביא את [הבן] לטיפול.

לאחרונה קבעה האם פגישה עבור [הבן], אך בשעה בה הפגישה הייתה אמורה להתקיים היא הודיעה לי על ביטולה שכן [הבן] לא הגיע. היא הציעה שהבן ייצור עימי קשר כדי לקבוע פגישה נוספת, אך הדבר לא יצא לפועל. פניתי אל האם מספר פעמים אך ללא הועיל.

אני מתרשם כי האם אינה מתייחסת לפגישות של [הבן] עימי בכובד ראש. לאור כל זאת אין ביכולתי למלא את החלטת בית הדין ולבצע את המשימה שכבוד בית הדין הטיל עליי.

בעקבות מכתב זה ביקש האב שוב לקנוס את האם בכל חומר הדין. בתגובה לבקשתו הגישה האם את ההודעה דלהלן:

1. האם מתכבדת להודיע לבית הדין הנכבד כי מעת שראה הקטין את אביו בדיון התערער מצבו הנפשי והוא מצוי במצב רגשי רעוע ביותר.
2. יצוין כי האם קבעה פגישה עם הפסיכולוג והקטין היה צריך להופיע לפגישה אך הוא לא הגיע לפגישה ללא ידיעת האם שהייתה מופתעת מכך.
3. בשיחה של האם עם הקטין הוא מביע תרעומת כלפי אביו שלא ניסה בדיון לקרבו אלא רק הטיח בו האשמות וגם באם.
4. הקטין אומר כי אם אביו היה רוצה לפגוש בו באמת, היה משקיע מאמץ קל כדי לרצות את הקטין אך בדיון נהג האב להיפך הנכון.
5. באם כבוד בית הדין סבור בנסיבות העניין יש לבטל את דמי המזונות, מתבקש בית הדין לקבוע דיון הוכחות שבו תרצה האם להוכיח כי מי שהביא את הקטין למצב זה הוא האב, ואין להעניש את האם בכך שכן היא מבחינתה עשתה מאמץ כי הבן יפגוש את האב, אך לסירובו של הבן יש עומק היסטורי שנובע מהתנהגות האב, ואין בשל כך להעניש את האם שנושאת בכל ההוצאות של הקטין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין קיים דיון קצר ביום כ"ו בניסן תשע"ח (11.4.18). בדיון זה הגיש האב את מכתב לשכת הרווחה ב[...] מיום כ"ח באדר תשע"ח (15.3.18) שבו נכתב:

בהתאם לבקשתך אני מאשרת כי בתקופה בה בנך, [אלמוני], נקלט בפנימייה ביקשת בשיחות טלפון רבות אליי כי ייעשה גישור בינך ובין בנך. במסגרת ועדת תכנון טיפול הוחלט יחד איתך ועל פי רצונך כי הגישור ייעשה באמצעות עו"ס הפנימייה. העברתי מסר על הצורך בגישור במסגרת הפנימייה בינך לבין בנך לעו"ס הפנימייה.

האם אמרה: "מה אני יכולה לעשות? הוא בן שבע-עשרה וחצי, הוא אמר שילך לד"ר סגל ובסוף חזר בו."

הצדדים הגישו את סיכומיהם, ובעקבות כך הוציא בית הדין את פסק דינו המעורער לפנינו. בית הדין קמא האריך בהבאת השיטות השונות בין דייני בתי הדין בעניין חיוב מזונות באב שבנו מסרב לדאوتו. כמו כן כתב בית הדין שאין הוא יכול להכריע מיהו הגורם לסרבנות הקשר. לאור האמור קבע בית הדין קמא שאין להוציא מיד המוחזק, האב פטור מתשלום מזונות ומאידך גיסא אין מקום לקנוס את האם ולהוציא ממון ממנה.

ז. הליך הערעור שלפנינו – מבוא וסקירה תמציתית של העולה עד כה

הצדדים הופיעו לפנינו וחזרו על טענותיהם, ואין מקום לחזור כאן על דברים שהזכרנו לעיל באריכות.

בפסק דיננו זה לא ניכנס להכרעה איך ינהג בית הדין בחיוב מזונות של אב לילדו המתנכר לו ואינו רוצה להיפגש עימו. שאלה זו מקומה במקרים שבהם האב נוהג כשורה או על כל פנים אינו חורג מדרך היושר: במקרים שכאלו אם הבן מסרב לפגוש באביו בגין כעס לא מוצדק או בגין הסתה חיצונית, יש לדון אם חובתו ההלכתית של האב פוקעת. אך אין זה המקרה שלפנינו שבו הסיבות לחוסר הקשר נולדו ממעשי האב. מסיבה זו תיארנו בתכלית האריכות את גלגולי התיק. אין ספק שהבן אינו מוכן לקשר עם האב כיום, אך מצב זה לא נוצר במפתיע בחלל הריק וללא סיבה, ואי אפשר להתעלם מההתנהלות של האב בפרשה זו שהיא לדעתנו הסיבה לניכור. האב כנראה לא רצה בקשר אמיתי עם בנו, ולכן התנהלו כל הבקשות והתביעות רק בעניין התביעות הכספיות של האב.

חובתנו להתייחס ולנתח את הדברים אף לגבי החלטת בית הדין האזורי מיום י"ג באייר תשע"ד (13.5.14) שעליה הוגש הערעור הקודם. אף שבית הדין כתב בזמנו שאין מקום לפקפק בתשתית העובדתית – מבט רחב יותר מראה לדעתנו שיש לפקפק גם בתשתית העובדתית, ואף אם לא נחלוק עליה – עיון מדוקדק יורה שיש בה גם טעות הלכתית שאיננו יכולים להתעלם ממנה. העיון מחודש בעניין – המביא למסקנה זו – נצרך ואפשרי בפרט משלא ניתנה פסיקה בסופו של דבר בערעור הקודם.

נוסיף ונאמר: אין אנו יכולים לנתק את התנהגותו של הילד בהיותו בגיל ההתבגרות, מגיל חמש-עשרה ואילך, מתולדות חייו לפני כן. ההסתכלות שלפיה אפשר למחוק את העבר ולדרוש מאדם בכלל ומילד בגיל ההתבגרות בפרט להתעלם מההיסטוריה שלו ומתמצית חייו – שגויה. דרישה כזו היא דרישה בלתיאפשרית ואף לא הוגנת וכפי שיתבאר.

כאמור הארכנו בהיסטוריה של יחסי הצדדים ובהשפעת יחסים אלו על הקשר בין האב לבנו, ובפרט לאור התנהלות האב. חובתנו לבחון אם האב אכן רצה בקשרים עם בנו, או שחוסר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הקשר שימש בשלב הראשון תירוץ לפוטרו ממזונות והגיע בהמשך לידי אבסורד בדרישה שהאם תשלם פיצויים לאב. אין ספק שהמציאות העקומה שעליה גדל הילד מיום לידתו, מציאות שבה בחר הבעל (דאז) – האב לרמות את אשתו הנמצאת בהיריון ולצאת לחו"ל, לנתק עימה כל קשר ולעגנה – דבר שהכריח אותה להגיש תביעת גירושין – ולהמשיך לשהות בחו"ל כדי ללחוץ עליה להגיע להסכם גירושין, כשבמשך זמן זה האישה יולדת את בנם המשותף ומגדלת אותו בגפה כשהאב אינו שותף לא בגידול הילד, לא בפרנסתו ולא בפרנסת אימו – מציאות זו מורה שהדאגה לבנו היא ממנו והלאה.

במצב זה שבו היו הצדדים שרויים בסכסוך גירושין עמוק שבאשמת האב, בעוד הוא 'בורח' מאשתו לחו"ל מיוזמתו וכך גורם לסכסוך זה ואף לעיגונה של האישה – האם, אין להאשים את האם שלא הודיעה לאב על לידת בנו (לא ברור כלל אם ידעה היכן הוא נמצא), כמו כן אין להאשימה שלא הודיעה לאביו ולמשפחתו התומכים בו, על הברית. אף שמשורת הדין היה ראוי לעשות כן, ובפרט שלאבי האב יש מעמד לגבי הברית של נכדו – עיין תשובת רבי עקיבא איגר (חלק א סימן מב), ואין כאן מקום להאריך.

לאור האמור אין אנו יכולים להתעלם מהחוצפה הטמונה בדברי האב בכתב תביעתו האחרון להפחתת מזונות שזו לשונו:

5. לאחר הנישואין טס התובע למקסיקו למטרות פרנסת המשפחה ומאז לא חדלה אם הנתבע מלהתעלל בתובע.

6. אם הנתבע התעללה בתובע במובן זה שלא גילתה לו שנולד לו בן, וכן לא דיברה עמו מילה וחצי לגבי הברית של הבן, והעניין נודע לתובע כחודש – חודשיים לאחר הלידה.

התובע אכן טס, אך בדבריו על כך 'שכח' לציין שרימה את אשתו כשגרם לה להישאר בגפה בארץ, שלא שלח מזונות ושעיגנה עד שהוצרכה להגיש תביעת גירושין. האם 'התעללה בו' כשלא גילתה לבעל הבורח והמעגן על הלידה ועל הברית? ! למי תספר ואיך תספר? וכי הבעל שעזב את האישה בהיריון לא ידע אימתי היא אמורה לילד? מדוע לא חקר ובדק אם אשתו ילדה ומה ילדה? המתעלל היחיד בסיפור זה הוא הבעל שעיגן את אשתו ועיכב את חזרתו לארץ לצורך השגת תנאים משופרים בהסכם הגירושין – תנאים שיכול היה להשיגם רק על ידי עיגון. מסיבה זו איננו יכולים להתייחס באמון גם לטענה שהועלתה בדיונים שלפיה לא הודיעו לאבי האב על הלידה ועל הברית בנסיבות אלו שבהן הייתה האישה מעוגנת ומשפחת הבעל תומכת בבנם המעגן. בתיק בית הדין נמצא מכתבה של האישה לשר [...] באותה תקופה, על התנהלותו של אבי הבעל שלדבריה השתמש גם במעמדו הציבורי, תמך בבנו ודרש 'כופר' בתמורה להוראה לבנו לסדר גט פיטורין. האישה הדגישה במכתבה שאומנם הלה יכול להתחמק ולומר שהבן הוא נותן הגט, אך לדבריה זו התחמקות גרידא. איננו יכולים לקבוע אם האמור באותה תלונה אמת היה או שהאישה כתבה רק מהרהורי ליבה, אך אין ספק שזו הייתה הרגשתה, ואין ספק שהאב שנעמד לימין בנו אחרי שנים בהתחייבות לשלם את המזונות כדי שיתאפשר לו לעזוב את הארץ – היה בכוחו גם להשפיע בפתרון העגונות. כך אין באפשרותנו להאשים את האישה – האם על שלא הייתה בה גדלות נפש להודיע לסב על הברית (ואולי אף חששה שיתעלם מהודעתה ותתבזה, או שמא הדבר יביא למתח במשפחתה שעולה הוטל עליה או שמא אינו מעוניין להכיר בנכדו).

בין כך ובין כך, האב התחייב בהסכם הגירושין לשלם סכום מינימלי למזונות בנו, התעלם מחיובו זה ולא שילם מאומה לאם והגיע לארץ אחרי שנתיים. אף בנסיבות אלו ולמרות אי-תשלום מזונות נקבעו הסדרי שהות במרכז הקשר שאותם אפשרה האם, אין ספק שהתנהלות זו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של האם שאי אפשר שלא תהיה לה תרעומת כנגד האב בגין עיגונה ובגין אייתשלוּם המזונות יש בה משום גדלות נפש ודאגה אמיתית לבנה הזקוק לאב. אפילו נאמר שלא היה באפשרות האב לשלם את הסכום שהתחייב, סכום נמוך כשלעצמו ושאינו מספק את צורכי הילד – בהתעלמות מתשלום יש, מעבר להתחמקות האנושית והמשפטית מן החוב, גם הוראה על יחס. אף אם לא היה ביכולת האב לשלם ראוי היה לאביו שישלם ואפילו מקצת ממזונות נכדו, כפי שהתגייס לאחר זמן כשרצה לאפשר יציאת בנו מן הארץ. יש לציין שבשנת 2003 התקיימו הסדרי שהות במרכז הקשר, כאמור, ולאחר מכן ביקש האב הסדרי שהות חופשיים והאם התנגדה עקב התנהלותו בעבר והעלתה חשש שיפעל באופן לא אחראי. האם גם התלוננה שהאב אינו משלם מזונות. על כל פנים באפריל 2004 ניתנו הוראות אופרטיביות של בית הדין לקיום הסדרי שהות. מפרוטוקול בית הדין ומתסקיר לשכת הרווחה עולה שנוצרו חיכוכים בקיום הסדרי שהות, אך ניתנה המלצה שעקרונית אין למנוע הסדרי שהות חופשיים.

כפי שתיארנו לעיל בפרק ב' לפסק דין זה למרות התחייבות האב בהסכם הגירושין, לא שילם האב מזונות, לא התראה עם בנו ואף לא הגיש בקשה כלשהי אי פעם להסדרי שהות. הדברים נמשכו עד לדיון שנערך בבית הדין ביום ז' באדר ב' תשע"א (13.3.11). בדיון זה נחלקו משפחת האם ומשפחת האב בשאלה מי הוא המונע את הסדרי שהות: לטענת משפחת האב האם היא שמנעה אותם, לטענת משפחת האם האב לא היה מעוניין להיפגש עם הבן מאז נולד בנו מנישואיו השניים. באותה עת הבן [אלמוני] היה בן יותר מעשר, שנים רבות לא היו הסדרי שהות ולא היה קשר בין האב לבנו, ובמשך כל השנים לא שילם האב מזונות. האב אומנם טען שהתקשר עשרות פעמים לצורך קביעת פגישה, אך אין ראיה כלשהי לטענתו שהתקשר, ואם התקשר – להיכן התקשר, מאידך גיסא הדבר ודאי שהאב לא פנה אפילו פעם אחת לבית הדין לקביעת הסדרי שהות. אין ספק שאב הרוצה באמת ובתמים בקשר עם בנו, חייב לעשות צעדים מינימליים להוכחת רצונו זה, ובנסיבות מקרה זה הרבה למעלה מצעדים מינימליים. הרצוי הוא שתהיה הוכחה לרצון זה לעיני הילד, אך גם אם אין האב מצליח להביא לכך, חייבת להיות לפחות ראיה כלשהי המלמדת אותנו על קיומו לכאורה של רצון זה, ולפחות מצופה שיוגשו לבית הדין בקשות, שאינן עולות דבר, אך אולי (ולא ודאי) יש בהן גילוי רצון.

אין אנו יכולים להימנע מלחשוב מה קורה לנפשו של הילד היודע שאביו הגר בסמוך לו מתעלם ממנו, לא מנסה לפוגשו ואינו משלם מזונות. אין ספק שעובדה אחרונה זו יש בה להשליך גם על הקורה בבית האם ביחסיה עם בעלה השני. אין ספק שחידוש הסדרי שהות מצריך התערבות של לשכת הרווחה לבניית קשר כלשהו בין הבן לאב הביולוגי המתעלם במשך שנים רבות מבנו (וזהו על כל פנים בוודאי מחשבתו של הבן). כפי שכתבנו לעיל בית הדין לא נתן דעתו על הנתק רבהשנים שבין האב והבן. פסק דין, אף אם יהיה צודק, אינו יכול לתקן מצב מעוות בחתימת קולמוס. ברור ששנים של נתק ומנגד ויכוחים על מזונות, אינם מאפשרים קשר נורמלי של אב לילדו, ובפרט כשבמשך שנים רבות גר האב סמוך למוסד הלימודי שבו למד ילדו, אך לא טרח ליצור כל קשר עימו. התנהלות שכזו פוצעת את נפש הילד פצעים שלא ברור אם יש להם מרפא, ועל כל פנים הדבר מטיל חובה מוגברת על האב ליצור את הקשר עם הילד שהזניח והתעלם ממנו. בין כך ובין כך בנסיבות אלה אין מקום, לא הגיוני ולא הלכתי, לפטור את האב מתשלום המזונות שאותם התחמק הוא מלשלם במשך כל השנים, בבחינת יצא חוטא נשכר'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ח. החלטות בית דין קמא בעניין פטור אבי האב מערבותו והתחייבותו למזונות, הסדרי השהות וההתראות מפני קנסות שיוטלו בגין הפרתם – משמעויות ותוצאות

לצערנו התבטאויות בית דין קמא, התנהלותו והחלטתו בדיון זה טמנו את זרע הפורענות שאפשר לאב להתנהל כרצונו מחד גיסא ולהטיל את האשם באי-קיום הסדרי השהות על האם ועל הילד. נסביר את דברינו ותחילה נעתיק את הכתוב בפרוטוקול דיון זה:

ב"כ האב: היום הבן [–] האב, בנו של אבי האב שעליו דובר קודם – על ששילם את המזונות במקום בנו, בהסכמתו ועל פי התחייבותו] עובד ויכול לפרנס את עצמו.

אם האם: האב לא משלם מזונות.

אם: האב של האבא שילם שנה אחת.

בית הדין: כעת לאב יש אפשרות לשלם ואפשר לוותר על חתימת הסב.

אם: אני רוצה עדים אחרים אני מוכנה לקחת את הילד ללשכת הקשר. אני מוכנה גם לשכנים.

ב"כ האב: אנחנו מבקשים ימים שני ורביעי וכל שבת שנייה.

בית הדין: כל פעם שהאב יביא חתימת השכנים – שני שכנים – שהאם לא מסכימה לתת לו [–] לבן] להיפגש עם האבא האם תיקנס ב-500 ש"ח.

[...] – מספר הטלפון של הבן.

אם: האם גם האב ייקנס?

בית הדין: לא.

בהחלטתו בסוף הדיון קבע בית הדין:

א. משחררים את אבי האב ואבי האם מערבות שחתמו על הסכם הגירושין.

ב. האב זכאי לראות את בנו כל שני ורביעי בין השעות 17:00 – 19:00. כמו כן האב ייקח את הבן כל שבת שנייה החל מיום שישי בשעה 15:00 ויחזירו שעתים אחרי יציאת השבת.

ג. במידה והאם תמנע ביקורים – על כל ביקור תיקנס בסך 500 ש"ח.

נקדים ונאמר: עיון בתיק מלמד שהאב לא שילם מזונות במשך שנים, אך לצורך ביטול צו עיכוב יציאת האב מן הארץ התחייב אבי האב לשלם את מזונות הבן עד גיל שמונה-עשרה. לא ברור לנו על סמך מה קיבל בית הדין את טענת בא כוח האב שהיום האב עובד ויכול לשלם מזונות (למרות דברי האם שבפועל אין הוא משלם מזונות ושכשל העובדה שההוצאה לפועל אינה עוצרת אותו מוגבלת האפשרות לאכוף תשלום זה אף אם הוא עובד) ובהתאם לכך פטר את הסב מחיובו. לא ברור איך יכול בית הדין בסעיף א' להחלטתו לפטור אדם מהתחייבות שקיבל בקניין, ללא רצון והסכמת מי שהתחייבו לה – האם. אין ספק שגם משיקולי צדק, וללא קביעת מסמרות בדבר, היה מקום לבית הדין לבחון מדוע בוטלה התחייבות זו, מסתבר שלו הייתה התחייבות הסב נשארת בתוקפה והסב היה מקיים את התחייבותו, דמי המזונות היו מגיעים לילד, ואפשר היה לחדש הסדרי השהות בצורה מושכלת באמצעות לשכת הרווחה.

לא ברורה גם ההחלטה שבסעיף ב', החלטה הקובעת על דעת הדיינים עצמם, ללא עירוב גורם מקצועי וללא התחשבות במציאות, הסדרי השהות בין אב לילד בן עשר, הסדרי השהות הכוללים גם שינה, כשידוע שהאב והבן נפגשו לכל היותר שעות ספורות אי פעם, וכבר כש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שנים שאין הם מתראים. כפי שהתבאר הסדרי שהות אלו מעולם לא קוימו, גם אם היו מתקיימים בנסיבות העניין סופם היה לכישלון.

אך למעלה מזאת: כדי להוכיח את טענותיה בעניין הסכמתה לקיום הסדרי שהות ורצונה בהם, הציעה האם שהיא תביא את הילד למרכז הקשר או לשכניה, והם יהיו עדים אם האב מגיע לראות את בנו. בית הדין הציע מנגד ואף קבע שאם יביא האב חתימת שני שכנים שהאם אינה מסכימה לתת לו להיפגש עם הבן, תשמש זו ראיה לטענתו והאם תיקנס. אין ספק שהכוונה הייתה לטובה, לקנס שיוטל אם יוכח שהאם מונעת מפגשים מהאב ושיהיה בו כדי להביא לקיום המפגשים. אך בעיני שאכן יוכח כדברי האב, ולכן הוזכרו שכנים שאין הם חברי האב ושהם מצויים ואם יגיע האב וימנעו ממנו פגישה – יוכלו הם להעיד בדבר, אך מובן שעדותם תהיה רק כשתוכנה יתברר להם בהחלט, היינו שהם יודאו שהאם מונעת מהבן לפגוש באב או שהבן מסרב להיפגש עם אביו. לקמן נבאר איך השתמש האב בהחלטה זו להפוך מנתבע לתשלום מזונות לתובע פיצויים.

כמו כן בסעיף ג' להחלטתו השתמש בית הדין בנוהל הנהוג ברשויות שיפוטיות, ובפרט בעניינים אלו של הסדרי שהות, כיוון שקשה לאכוף על הורה היוצר ניכור את פגישת הילד עם הורה השני, שבמקרים אלו קנס שכזה המוטל באופן מיידי, יש בו כדי להשפיע על ההורה המנכר לחדול ממעשיו. נוהל זה יעיל ומועיל אם ייעשה בדרך הראויה, תוך מעקב ומתן החלטות מעשיות של בית הדין. אך לפעמים מתן החלטה שכזו ללא שימוש בכלי זה באופן מושכל, מביא לתוצאות מביכות ולא משיג את מטרתו וכפי שקרה במקרה שבפנינו וכפי שיתבאר.

ט. הליכי בירור העובדות ושמיעת העדויות בבית דין קמא והליקויים שבהם ובמסקנת בית הדין מהם

להחלטה זו שניתנה ביום ז' באדר ב' תשע"א (13.3.11), בצורה שבה ניתנה, לא היה סיכוי להתקיים, שהרי בלתיאפשרי לחדש הסדרי שהות בנסיבות כאלה.

לו היה האב פונה לשכני האם ואלו היו מבררים את הדברים עם הילד והאם, אולי היה אפשר לחדש את הסדרי שהות. אילו היה האב רוצה באמת ובתמים לשהות עם בנו, חזקה היה עליו שהיה פונה לבית הדין ומבקש ממנו "אפשרו לי לראות את בני, אכפו בפועל את החלטתכם להסדרי שהות". אך האב כדרכו לא פנה אפילו פעם אחת לבית הדין ולא ביקש את שאב 'אמיתי' היה מבקש – "תנו לי לראות את בני". ועל כורחך שלאב כנראה לא היה עניין אמיתי לפגוש את בנו, ואולי היה לו עניין שלא לפגשו – כדי שייפטר מתשלום מזונות מחד גיסא וכדי שתיווצר לו 'הכנסה' ממניעת המפגשים עם הבן, בדמות קנסות שיוטלו על האם, מאידך גיסא.

ביום כ"א בטבת תשע"ד (24.12.13) לאחר כשנתיים וחצי שבהן המשיך האב לא לשלם מזונות ולא הגיש בקשה כלשהי להיפגש עם בנו, ימים ספורים אחר מלאות לבן [אלמוני] שלוש עשרה שנים, הגיש האב תביעה לתשלום פיצויים בסך 166,000 ש"ח בעבור הפעמים שבהם מנעה ממנו האם, לטענתו, מפגש עם בנו.

גם בתביעה זו לא ביקש האב להיפגש עם בנו, האב אף לא הזכיר שבימים אלו מלאו לבן שלוש עשרה שנים (ייתכן שלא זכר ולא ידע זאת), לדבריו מנעה ממנו האם לראות את הבן מספר רב של פעמים, האם הכחישה את דבריו – לעיל בפרק ג' לפסק דין זה הבאנו את דברי הצדדים ואת טענותיהם באריכות – האם טענה שהאב לא בא לראות את הילד, לא נפגש עימו מאז שנת 2011, לא הגיב לשיחות הטלפון של הילד שרצה להזמין לבר-המצווה, ובעיקר העלתה את השאלה מדוע המתין עד עתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפי שציטטנו לעיל מסקנת בית הדין הייתה שמה שמעניין את האב הוא רק הכסף, ומשמעות הדברים: הכסף ולא ראיית הילד. האב לא ענה להצעות בית הדין להתחיל הסדר מכאן והלאה, וכן להצעה (שאינה ראויה לכשעצמה בנסיבות תיק זה) להעביר את הילד אליו. אין ספק שהדבר מראה על רצונו ומלמד שטובת הילד וראייתו לא היו בכלל מעייניו. התנהלות זו וההתנהלות בהמשך מוכיחות שלא היה רצון אמיתי של האב לחדש קשר וסרבנות תשלום המזונות נשארה בעינה – היעדר המפגשים עם הילד לא היה סיבה לה אלא לכל היותר תירוץ.

בית הדין קיבל עדות משני עדים, חבריו של האב. נחזור ונצטט את עדותם מפני שלדעתנו בית הדין טעה ולא הייתה הוכחה לטענות האב על פי עדויות אלו. זו לשון העדויות:

העד [א'] אמר:

כל שני ורביעי וביום שישי היינו גם באים עם [פלונין], דופקים בדלת ואין מענה, כאלו לא דופקים [...] הייתי הולך איתו כמעט 95 אחוז [...] היינו עולים קומה שנייה, הוא דופק ולא עונים לו. זה היה באופן קבוע. לא יודע מי בבית, אני דופק ולא עונים [...] היינו שניים.

(לשאלת בית הדין "למה לא שאלת אותה למה [היא] לא 'נותנת'?" לא תפקיד שלי.)

אני עכשיו יודע שהיא אשתו [...] הלכתי בשעה 4:55 [...] בערך שנתיים וחצי – שנתיים, לא זוכר בדיוק [...] אף פעם לא נתנה, שנים הייתי הולך איתו והיא לא פתחה את הדלת.

מדבריו משמע שהיה מגיע שלוש פעמים בשבוע, תמידין כסדרם, נוקש בדלת, ומשלא נפתחה הדלת היה הוא הולך לדרכו. הלה הודה שמעולם לא שאל את האם מדוע היא מונעת את המפגשים. מדבריו משמע שרק בבית הדין ראה את האם וידע מי היא, הלה הודה שלא ידע מי בבית, אלא שדפק ולא ענו.

העד [ש'] אמר:

(לשאלת בית הדין "מי אמר שהילד גר שם?" אני מאמין לו שהילד גר שם.)

היינו הולכים שני רביעי [...] בשעה 4:50 היינו רואים שאין מענה והולכים [...] [חיכינו] שתיים – שלוש דקות [במשך] שנה וחצי [...] היינו לומדים בשיעור, והיה אומר לי "בוא נעשה סיבוב, אולי נראה את הילד", ולא ראינו.

גם עד זה אמר שאינו יודע אם הילד גר שם אלא על פי האב. לדבריו היו נוקשים בדלת, מחכים כמה דקות ללא מענה והולכים.

לכשנדקדק בעדותם אין בדבריהם ולא כלום, עדותם הייתה שדפקו על דלת, כשלא ברור להם אם האם והבן גרים שם, ואף אם גרו שם – לא ידעו אם היו באותה שעה בבית. כל עדותם הייתה שהדלת לא נפתחה ושהילד לא יצא. אין עדות כלל שבבית נמצא הילד ושהאימא מונעת ממנו לצאת – אולי האם והבן לא בבית כלל, ואף אם נאמר שזה הבית ואף אם האם והילד בבית ואף אם נאמר ששמעו את הדפיקות, אין בעובדה שלא פתחו את הדלת משום ראייה למניעת הסדר שהות עם האב. רוב בני אדם שיבוא אדם וידפוק על דלתם באופן קבוע ימתין כמה דקות וילך, יתייחסו לדפיקות אלו כדפיקות של טרדן ויימנעו מלפתוח את הדלת. לאור התנהלות האב, אף אם נקבל את דבריהם ואף אם נקבע שהאם והבן שמעו את הדפיקות, אין בדבר משום התנגדות להסדרי שהות אלא התעלמות מטורדן שבאמת אינו עושה פעולה אמיתית לראיית בנו אלא אדרבה ממאיס עצמו על בנו, ובפרט אם נקבל את דבריו שעשה כך מאות פעמים בלי להודיע שבא לראות את ילדו ורוצה לראותו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך כאמור עיקר עדותם אין בה ממש, שהרי אין הם מעידים על דבר שוודאי לא ראו – על סירוב האם והילד – כפי שביארנו לעיל, הודו העדים שאין הם יודעים מה בבית.

ועד כאן לא נחלקו בעדות עדים בדיני ממונות אלא דווקא היכא דאיכא אומדנא ברורה וגמורה שכך וכך נעשה – עיין בסנהדרין (לז, ב) בדין גמל האוחר בין הגמלים' ובשבועות (לד, א ושם מו) לגבי נגזל ונחבל, דהיכא דאיכא אומדנא ברורה למעלה מכל ספק דיינינן בידיעה בלא ראייה, אך באומדנא גרידתא לא דיינינא, וכמבואר להלכה בחושן משפט (סימן תח סעיף ב) :

שור שהיה רועה, ונמצא שור הרוג בצדו – אף על פי שזה מנושך וזה מועד לנשך, זה מנוגח וזה מועד ליגח – אין אומרים "בידוע שזה נגחו או נשכו", ואפילו גמל האוחר בין הגמלים ונמצא הרוג בצדו – אין אומרים "בידוע שזה הרגו", עד שיראוהו עדים כשרים.

והנה בדין זה אף שראו עדים שור הרוג ולצידו שור אחר – אין תולים שהוא ההורג אף במועד להרוג. וקל וחומר בנידון דידן שבו לא ראו דבר, שהרי לא ראו לא את הבן ולא את האם, אין הם יודעים שהם שם וודאי שאין יודעים שמסרבים להיפגש עם האב. בנסיבות אלו לא היו עדים. **לא בכדי ביקש בית הדין בעת הדיון ולפני מתן החלטתו, שיביאו שני שכנים דווקא שיעידו, והיינו כאמור כדי שיעידו על כל המעשה, שהאם והילד נמנעים להפגיש הבן עם אביו. לא כזו הייתה העדות שהובאה לבסוף, ולפיכך החלטתו של בית הדין לחייב את האם בקנס על פי עדים אלו בטעות יסודה.**

כמו כן לא ברורה לנו התעלמות בית הדין מבקשת האם להביא שכנים לעדות שיעידו כדבריה "שהוא משקר אף שכן לא ראה אותו שבא [...] אני מעולם לא מנעתי מהילד שלא יראה את אביו" – בקשה שעליה הגיב בית הדין:

זה לא ראייה שלא ראו אותו שכנים. הוא הביא עדים שלא פתחת את הדלת, ואנו נקנוס אותך באיזה סכום [...] ראיתי את האופי שלך, איך התנהגת בשבוע שעבר שאמרת לדיין "אני באוטובוס" ולמעשה היית בחוץ.

תגובה זו היא תגובה לא ראויה. **בית הדין כעס על האם ולא הביע אמון בדבריה בשל העובדה ששבוע קודם התחמקה ולא חזרה לדיון אחרי שהאב איחר לדיון ואחרי שהייתה באולם בית הדין שאליו הופיעה בזמן ויצאה ממנו ברשות בית הדין לפני הגיע האב. ואולי משבאו לכלל כעס באו לידי טעות (עיין רש"י במדבר לא, כא), שהרי אם תביא עדים ברור שבית הדין יוכל לחוקרם וצריך יהיה לחוקרם עד בירור הדברים.**

הן אמת שאיראיייה לא בהכרח יכולה להיות עדות, אך עם זאת אם נקבל את טענת האב שבא בקביעות עם שני עדים שלוש פעמים בשבוע במשך כמה שנים ובסך הכול כשלוש מאות וחמישים פעם, לא יימלט שהיה מי שיראה זאת ולא ייתכן שאף אחד מהשכנים לא ראה אותם מעולם.

על כל פנים בין כך ובין כך לא הובאו עדויות שהאם מנעה מהאב לראות את בנו והדריינן לדינא שהאב בחזקת חיוב מזונות ואין עדות לפוטרו או לקנוס את האם.

י. **חיוב הקנסות – בטלותו המשפטית ודחיית תשתיתו העובדתית; החלטת בית הדין בדבר הסדרי השהות אזהרתו כי ישקול העברת משמורת – ביקורת**

והנה אף שבעלמא אין בית הדין הגדול הדן בערעור מתערב בקביעת העובדות ובהתרשמות בית הדין האזורי, כמו שנכתב בהחלטת הביניים של בית הדין הגדול בערעור הראשון ובפסק הדין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המעורר, נידון שלפנינו נכלל בדברים שחובתנו להתערב בהם. תקנה קלה לתקנות הדיון קובעת:

אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן:

(א) טעות בהלכה.

(ב) טעות הנראית לעין בשיקול הדעת או בקביעת העובדות.

ובמקרה שלפנינו טעות בית הדין טעות הנראית לעין היא הן בקביעת העובדות ובדקדוק בדברי העדים שעל פיהם נקבעו והן בהלכה.

נוסיף ונאמר: קשה לקבל את המציאות של עדים שראו לדבריהם שלוש מאות וחמישים פעם (!) שהאם אינה מאפשרת את הקשר. אין אנו יכולים לקבוע שאכן נעשו ניסיונות רבים כאלו אף אם יבואו עדים ויעידו על כך – אם יעידו נצטרך לבדוק את נאמנותם ונצטרך לחקור היטב כב'דין מרומה'.

אך על כל פנים מי שטוען שעשה שלוש מאות וחמישים ניסיונות להיפגש עם בנו ואינו פונה לבית הדין אפילו פעם אחת שיעזור לו לקבוע מפגשים ולאכוף אותם – על כורחך שכוונתו בהבאת עדים לניסיון למפגש לא הייתה הרצון להיפגש עם בנו, אלא הרצון להיפטר מתשלום חובת המזונות לבנו.

כנזכר לעיל החליט בית הדין:

1. על האם להחזיר לאב 250 X 50 ש"ח כפי החלטת בית הדין שעל כל פעם יקנוס בסך 250 ש"ח. הסך 12,500 ש"ח יקוזז מחוב המזונות.

2. הבן יבקר את אביו פעמיים בשבוע כפי שנקבע. על האם לשולחו לאב, ולאב אין צורך ללכת לבית האם. במידה והאם תמנע שוב את הביקור, בית הדין ישקול להוציא את הבן מחזקת האם.

לאור האמור יש לבטל את סעיף 1 בהחלטת בית הדין האזורי שניתנה לאחר הדיון וחייבה את האם בקנס. מכיוון שבטעות יסודו ולא הובאו עדים שהאם או בנה מנעו מהאב להיפגש עימו.

נעיר, אגב, כי גם לו הייתה החלטה זו צודקת ביסודה העובדתי ואפשרית במישור ההלכתי, עדיין שגויה הייתה מהבחינה המשפטית ודינה היה להיבטל. בית הדין דן על פי ההלכה אך כבול גם למסגרת הסמכויות שהעניק לו החוק ומן הבחינה המשפטית אין בית הדין יכול לקנוס את האם לטובת האב. יכול הוא לגרוע מחיוב המזונות ואולי אף להורות על השבת תשלומים רטרואקטיבית וכמו כן יכול הוא לחייב בהוצאות משפט אם גורמת האם במעשיה ובמחדליה להליכים משפטיים הנצרכים כדי לקיים הסדרי שהות. אך קנסות – אם מוטלים ונדגיש כי לא רק המינוח 'קנסות' בהחלטות בית הדין אלא גם תוכנן ועניינן של ההחלטות מלמדים כי בכך מדובר (אלא שהקנסות יקוזזו מחוב המזונות) ולא בהפחתת מזונות – מוטלים הם על פי חוק אך ורק לטובת קופת המדינה. נוסף לכך יוער כי התשתית המשפטית להטלת קנסות כאלה, יכולה להיות רק 'פקודת ביזיון בית המשפט' והוראות סעיף 7א(א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), התשט"ז – 1956 ועל פי חוק זה – סעיף 7א(ב) – מחייבת הטלת קנסות כאלה גם הודעה לנשיא בית המשפט העליון. כמדומה שלא כך נעשה במקרה זה.

כן איננו יכולים שלא להביע את תמיהתנו על סעיף 2 בהחלטה זו המורה לאם לשלוח את הבן לאביו, ומתרה כי אם לא תשלח תועבר המשמורת לאב. מדובר בילד שהיה אז בן ארבע-

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עשרה וחצי ושנפגש עם אביו שעות ספורות בלבד, כעשר שנים לפני מתן החלטה זו. היאך אפשר "לשולחו"? וכי הילד 'חבילה' הוא שיישלח ללא התחשבות ברגשותיו?

ולמעלה מכך, האיום בהעברת המשמורת לאב ביולוגי שלא הפגין מעולם רגשי אבהות כלפי בן זה, שמעולם לא תבע משמורת עליו וניכר שאין הוא רוצה בו, ושהוא והבן כלל אינם מכירים זה את זה – איזה טעם יש בו כשברור שאין אפשרות לעשות כן? וכי יאכפו על ידי המשטרה להעביר בן שאינו רוצה באב לאב שאינו רוצה בבן? אתמהא.

והנה לעיל בפרק ד' לפסק דין זה תיארנו את המשך התנהלות האב ואת בקשתו להגדיל את סכום הקנס – דבר המורה על כוונתו, על מגמת מעשיו ועל מניעיו שהם הרצון לגרוף רווח כספי ולא הרצון להיפגש עם בנו, שהרי גם בבקשתו זו לא ביקש האב קביעת הסדרי שהות אם בנו, כל בקשתו ומגמתו הייתה ונותרה כסף, כדברי בית הדין בדיון.

אומנם האב כתב בסעיף 7 לבקשתו שהוא ישקול לבקש העברת משמורת, אך ברור שהדברים הם מהשפה ולחוץ שהרי לא זו בלבד שהאב לא הגיש בקשה זו אחרי כן – מה שעוד היה אפשר לתרצו במחשבה שנייה ובהבנה כי אין לכך תוחלת – אלא שגם בקשה להסדרי שהות לא הוגשה אחרי החלטה זו, וכפי שלא הוגשה לפני כן. חוסר הפנייה של האב לבית הדין בעניין קיום מפגש עם בנו ולעומת זאת הפניות שנעשו שוב ושוב כשכולן סובבות הולכות רק סביב הכסף מורים שמה שמעניין את האב אינו הקשר עם בנו, אלא מיצוי האפשרות לקטוף את פירות הניכור שלו אחראי הוא עצמו ולהפיק ממנו תועלת כספית בדמות קנסות שיושטו על האם לטובתו (לפי טעותם המשפטית של בית הדין ושלו כי קנס שיוטל על האם יכול להיזקף לטובת האב), וכד כבוד להתחמק מלמלא את חובותיו הממוניים לבנו, וכפי שהתחמק בעבר כן הוא המשיך לנהוג באופן אחר.

איננו יכולים שלא להעיר על האמור בסעיף 8 לבקשה זו, שמדובר באב נורמטיבי. האב שלפנינו ודאי אינו נורמטיבי: אב שמעולם לא שילם מזונות בנו, אב שיש לו עבר פסיכיאטרי והוא מבקש להשתמש בו כדי שלא לקיים את התחייבותו בהסכם לבנו או כדי למנוע מההוצאה לפועל לאכוף עליו את קיום התחייבותו, ולמעלה מזה: אב שמעולם לא עשה מאמץ אמיתי כלשהו ליצור קשר עם בנו – ודאי שאין הוא אב נורמטיבי.

למעלה מזו, בסעיף 10 לבקשתו מבקש האב סנקציה חמורה יותר על האם, אך לא מבהיר את כוונתו וכי איזו סנקציה יכולה להיות חמורה יותר? נראה שתשלום 1,000 ש"ח או 2,000 ש"ח על כל מפגש שלכאורה יימנע הוא הסנקציה הראויה לדעתו. על פי דרישתו והבנתו של האב, שלטענתו לא עבד, כנראה אינו צריך יותר לעבוד – לא רק למזונות בנו אלא גם למזונות עצמו. סבור הוא לקבל את פרנסתו בישיבה בביתו ורישום הימים שבהם אין האם שולחת את הבן, מעתה הוא פטור אפילו מלהקיש בדלת ולהעיד עדים במקום שבו מתגורר הילד. במקום שיוזן הוא את בנו – יזונו הבן או האם אותו, בבחינת "כיבוד אב – משל בן" (קידושין לא, ב – לב, א לדעת רב יהודה שאין הלכה כמותו), או בבחינת תקנת "מעשי ידי אשה – לבעלה" שהאב סבר אולי שנאמרה אף בבעל לשעבר ואת "תיקנו מעשי ידיה תחת מזונותיה" פירש כנראה לא "בתמורה למזונותיה" שבהם חייב הבעל אלא "במקום חיובו במזונותיה"... כך תהא פרנסתו מצויה ויתקיימו בו דברי רשב"י (ברכות לה, ב) "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום – מלאכתן נעשית על ידי אחרים".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יא. התשתית ההלכתית לחיובים בגין מניעת הסדרי שהות והשלכותיה

בית הדין דחה את בקשת האב להגדיל את הקנס שהשית על האם לטובתו זו וכדין דחה (אם כי נוכח האמור לעיל בדבר בטלות הקנס כולו אין נפקות מעשית לדברינו אלה).

בית הדין צמצם סכום הקנס שהטיל על האם אף לפי הבנתו שהאם מנעה את הסדרי השהות וכדין דחה. חובתנו להסביר נוהל זה המתקיים בבתי הדין בעיקר בענייני הסדרי שהות, כשלפעמים שימוש בכלי נכון באופן לא נכון מביא לידי תוצאות אבסורדיות. כך קרה במקרה שלפנינו – דבר שהצריך את בית הדין לחרוג בהחלטתו על הטלת הקנס מהמתווה שקבע בתחילה.

נבהיר על מה הוטבעו רגלי נוהל זה:

כפי שכתבנו, בהסדרי שהות יש יכולת לצד משמורן להשפיע השפעה בלתי הוגנת על ילדו ולגרור לניכור הורי, ואין זה מעלה או מוריד אם כוונתו בהשפעה זו היא כוונה טובה וכנה לדעתו, או נעשית במודע כנקמה. כמו כן אין זה מעלה או מוריד אם הדבר נעשה בכוונת מכוון בהסתה ובנקיטת פעולות שיגרמו לניכור או בהתנהלות פסיבית ובאי-הפעלת מרותו על הילד, שהרי ודאי שחלק מחובות ההורה המשמורן הוא לדאוג לקשר יציב עם ההורה השני – דבר זה הוא טובת הילד, אף אם באמת ההורה השני הורה לא ראוי הוא (ועל חריגים לכלל זה – אם ישנם – יכול להחליט רק בית הדין או בית המשפט ולא ההורה המשמורן על דעת עצמו).

הדרך להתמודד עם מקרים אלו, דרך שכמעט אין בלתה, היא הפעלת לחץ וכפייה על ההורה המשמורן. הזכרנו לעיל במילים ספורות את התשתית המשפטית לכך (ואת מגבלותיה) ונבהיר עתה את היסוד ההלכתי:

כדי להבין עניין זה נקדים מה שאמרו חז"ל בעניין כפייה על המצוות: שנינו (כתובות פו, א–ב וחולין קלב, ב):

תניא: במה דברים אמורים? במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון: אומרים לו "עשה סוכה", ואינו עושה, "לולב", ואינו עושה, "עשה ציצית" ואינו עושה – מכין אותו עד שתצא נפשו!

בהסברת דין זה – 'כבר הלכו בה נמושות' – עיין בדברי הראשונים והאחרונים על אתר.

רש"י (בכתובות שם ובחולין קי, ב) פירש שהשאלה "במה דברים אמורים" מוסבת על שיעור מלקות שהוא ארבעים מכות חסר אחת, ואסור להוסיף עליהן. אכן לגבי מצוות עשה שעבר עליהן לא מצאנו שייענש עליהן כלל, אלא ש"מכין אותו" – קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים". קוטב ההבדל וביאור הך ברייתא מבואר בדברי הר"ן (בהידושו בחולין קלב, ב):

במה דברים אמורים? במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון אומר לו "עשה סוכה", ואינו עושה, "לולב", ואינו עושה – מכין אותו עד שתצא נפשו:

נראה לי דמצות "לא תעשה" ו"עשה" לאו דוקא אלא הכי קאמר: במה דברים אמורים, דמלקין אותו ארבעים ותו לא? במצות לא תעשה, רוצה לומר שמכין אותו ואומר לו "לא תעשה עוד מה שעשית", ואז כיון שהעבירה עשויה לא מלקינן ליה תו. וכן כיון שעבר סוכות ולא נטל לולב או שלא ישב בסוכה, כיון דלית ליה תו למיתב בסוכה ויטול לולב – מלקינן ליה ארבעים חסר אחת ותו לא. נוכוונתו בדבריו אלה על מלקות כעונש לעובר על עשה למכת מרדות. וסבירא ליה שנאמרו אלו גם בעובר על עשה ולא רק במבטל איסור שמדרבנן וכדבריו בפירושו על הרי"ף בכתובות (טז, ב מדפי הרי"ף). ומה שכתב שלוקה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ארבעים חסר אחת היינו לכל היותר, וכדבריו בביאורו על הרי"ף (שם) שמכין אותו מכת מרדות "לפי אומדן בית הדין ולהקל ממלקות של תורה" ודבריו הכא והתם מפרשים אלה את אלה דמניין המכות נתון לשיקול דעת בית הדין ויכול לפחות ממכות של תורה – אם כי אינו מוכרח לפחות מהן – אך אינו יכול לרבות עליהן. וכן אם אכל חמץ בפסח, אחר שהעבירה עשויה, אבל אם היה בפסח והיה אוכל חמץ – מלקינן ליה ולא [– כלומר ואם לא] רצה לעמוד מלאכול חמץ אף על גב דמצות לא תעשה הוא מחינן ליה תו עד שיאמר "רוצה אני" או עד שתצא נפשו.

וביאור הדברים הוא שתחילת הברייתא מדברת במי שעבר כבר עברה והעובר על לאו – מחייבים אותו מלקות, אך סוף הברייתא מיירי במי שמוטל עליו לעשות מצווה ועדיין יש ביכולתו לקיימה, שחובה עלינו לכופו לקיימה. ומבואר שכדי לאוכפו לקיימה מותר להכותו והאכיפה היא בשלבים, שמכים וחוזרים ומכים כל עוד לא קיים את המצווה ויכול לקיימה, ואפילו יבוא לידי מיתה על ידי הכאות אלו. וביאר הר"ן דלעניין סוכה ולולב היינו כל הסוכות, אך משעבר סוכות ואין יכול לקיים את המצווה – אין מכין אותו יותר, דהך הכאה לאו עונש היא, אלא אמצעי לאכיפת קיום חיובו. וביאר שהוא הדין לעניין אכיפתו שלא לעבור על לאו, והחילוק בין "מצוות עשה" ל"מצוות לא תעשה" לאו דווקא הוא אלא החילוק בין עונש לעובר על מצוות לא תעשה לכפיית לקיים או שלא לעבור – בין בעשה ובין בלא תעשה. וכדבריו מבואר בבבא קמא (לב, א) לגבי אכיפת עבד עברי שהגיע זמנו לצאת לחירות לפרוש מן השפחה.

ולעניין השאלה מיהו המצווה לכופו בית דין או כל אדם מישראל נחלקו קצות החשן ונתיבות המשפט (בחושן משפט סימן ג) ועיין במשובב נתיבות (שם) ובשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן קעז), ואין כאן מקום להאריך בזה.

ועיין בחידושי הרמב"ן (כתובות פו, א) דכתב לגבי פירעון חוב "עד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו", ולסברה זו יכולים לומר לו שכל יום שלא יקנה לולב או יבנה סוכה נטיל עליו לשלם סכום כסף. אך לא נשתמש בכספו לקנות לולב או לבנות סוכה שאת זה מחויב הוא עצמו לעשות – עיין טעם הדבר באבני נזר (חושן משפט סימן מט מחודש ו).

ומעתה נהדר לנידון דידן: הסיבות שבית הדין מטיל חיוב ממוני על ההורה המשמורן המונע או אינו מטיל מרות על בנו לקיום הסדרי השהות אינן עונש או קנס גרידא על המעשה שעשה או על המחדל שחדל, שהרי באמת מהיכי תיתי לעונשו על כך, ומה השיעור הקצוב לזה?

אומנם מותר לעשות כן בתנאים מסוימים, דבית דין עונשין, קונסין ומכין לצורך שעה וכמבואר בחושן משפט (סימן ב):

כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בארץ ישראל, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים. (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור) (טור בשם הרמב"ם בפרק כד מסנהדרין). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוסר בית דין עליהם.

וכבר ביארנו את גדרי הדין במקום אחר.

ואם אכן זה היה טעם הקנס, אפשר היה לומר שעל כל מעשה ייענש בסכום מסוים וכמו שמי שעובר על לאו נענש על כל לאו ולא שיעבור. אך שימוש בכלי זה של 'עונשין שלא מן הדין' הוא מוגבל ומצומצם וצריך שיקול בכל מקרה ומקרה לגופו ולשיעורו, שהרי כתב השו"ע "וכל מעשיהם יהיו לשם שמים", ועיין בביאור הגר"א (שם) ובדברי הגרא"ה קוק (באר אליהו שם) שכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכוונה היא כמו שפירש רבינו, שכונת "ולא לעבור על דברי תורה" הכוונה היא שזה מעכב, שמחשבתם תהיה לשם שמים בשביל סייג לתורה. אף על פי שכל דבר שאדם עושה, ובפרט בית דין – אפילו כשעושים כדין תורה ממש – צריך שיהיה לשם שמים, מכל מקום בכל דבר שהוא מן הדין אין הכוונה מעכבת עצם הדבר לדינא, שהרי מכל מקום כדין הוא עושה – אף על פי שהוא מערב איזה פניה "ויבא בעל המחשבות ויפרע ממנו", מכל מקום מה שעשה כדין תורה נעשה.

אבל במה שבית דין עושין שלא כדין תורה צריך לעיכובא שתהיה כוונתם לשם שמים כי בלא כוונה לשם שמים לעשות סייג לתורה, כיון שבעצם הדבר עושים שלא כדין תורה וכל עיקר כוחם הוא מפני שמכוונים לעשות סייג – הא אם תחסר הכוונה הרי הם כאלמים בעלמא, ואין להם דין בית דין כלל, ואסור להם בוודאי לעשות שום דבר שלא מן התורה מן הדין.

ועל פי דברים אלו השימוש בהלכה זו יהיה מצומצם ביותר, דמי יכול לומר "זיכיתי ליבי וכל מעשיי לשם שמים"? ולדעת הגרא"ה קוק, אם עושה שלא לשם שמים או מערב פניה כלשהי – אין זה דין אלא אלימות גרידא, וכעין דאמרינן בדין 'קנאין פוגעים בו' שכתב רש"י (עבודה זרה לו, ב) "בני אדם המקנאין קנאתו של מקום לנקום נקמותיו", נקמותיו ולא נקמותיהם, דאם מערב נקמתו או עניין אחר אין הוא בכלל קנאי. והכי נמי בעונשין שלא מן הדין, שאסור לדיין לערב בשיקוליו עניינים אחרים.

והנה הדבר ידוע שעניין זה של אכיפת הסדרי שהות על ידי רשות שיפוטית הוא מהדברים הקשים שבבית הדין שהרי ההורה המנכר משתמש בדרכים שונות להשפיע על ילדו בין באמירה ובין ברמז ויכולת האכיפה בעניינים אלו הינה קשה, והרבה פעמים במקרים שכאלו הדיין מרגיש שסירוב הורה להישמע לפסיקתו יש בו משום זלזול גם בבית הדין ובו, ויש חשש גדול שגם מחשבות אלו (בפן של הפגיעה האישית ולא דווקא בפן של מניעת הזלזול בבית הדין שגם הוא לשם שמים – כדי להעמיד את הדת ואת הפסיקה על תילן) יתערבו בהטלת החיוב, ולכן אין ראוי להשתמש בכלי זה בעניין זה.

ועל כורחך הטעם שבתי דין מטילים חיובים ממוניים כאלה על הורה המונע הסדרי שהות מעמיתו אינו מטעם 'עונשין שלא מן הדין' אלא כעין מה ששנינו לגבי מצוות עשה שמכין אותו כדי לקיים: מכים – ולא רק מאיימים בהכאה, וכדי שיקיים כשאפשר לקיים – ולא מכין כשאי אפשר לקיים. והכי נמי בקנס זה: מתרים בו שאם ימנע את הסדרי שהות ייקנס, ייגרעו ממנו המזונות או שיחויב בהוצאות; חובת ההורה שנמנעים ממנו הסדרי שהות להודיע על מניעתם מיידית, וחובת בית הדין להטיל את החיוב מיידית ולדאוג למימושו בין כשמדובר בהפחתת מזונות (שבפועל משמעותה הטלתם על ההורה האחר, המונע את הסדרי שהות) שבהיבט ההלכתי גם היא כקנס ושצריכה להיעשות מיידית בהפחתת ההורה הנפגע מהניכור את המזונות שהוא משלם, בין כשמדובר בגביית הוצאות משפט – שגם היא בהיבט ההלכתי קרובה להיות לעיתים כקנס (ואף בעלמא כשיסודה מדינא דגרמי הרי לשיטת הרבה ראשונים 'קנס' הוא) אף שמשפטית אינן קנס, ושגם הן מסייעות להבאת ההורה המנכר להבין כי מוטב שישנה דרכיו ללא צורך בעוד הליכים משפטיים – שמוטל על בית הדין לוודא שייגבו מיידית. ואם אינו יכול, חובה להטיל קנסות בגין ביזיון בית הדין ולהפנותם לגבייה במרכז לגביית קנסות.

הטלת חיובים כספיים הנעשית באופן כזה היא אפקטיבית ותועיל ברוב המקרים לקיום הסדרי שהות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומנם אם מטרתו של ההורה שנמנעים ממנו הסדרי השהות היא לקבל הטבה כספית ולא באמת לאכוף את הסדרי השהות, אין הוא מודיע לבית הדין ומשכך אין לחץ בשעת מעשה על יוצר הניכור (שמאמין שבסופו של דבר החיוב לא יוטל, שהרי בדרך כלל עושי הדברים הם אנשים לא נורמטיביים המתברכים בלבבם "שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך"), ומשכך מתבטלת הכוונה של בית הדין והקנס אינו פועל את פעולתו – קיום הסדרי שהות.

יב. התנהלות האב המלמדת על מגמתו – הרכוש ולא הנפש, החלטות בית הדין קמא ובית הדין הגדול

כפי שכתבנו האב לא היה מעוניין באמת בפגישות עם בנו אלא בכסף, בבחינת "תן לי הרכוש והנפש קח לך" – בהיפוך מההנהגה הראויה שהבין אפילו מלך סדום וכלשון הכתוב (בראשית יד, כא), אכן אין לו 'מונופול' על גישה כזו, לא אחת כבר ראינו גם מי שאינם 'צדיקים' ש'ממונם חביב עליהם מגופם' ולעיתים אף מגופם ומנפשם של ילדיהם. כזה הוא כנראה האב שלפנינו, ומטרתו הייתה להיפטר מתשלום מזונות מחד גיסא ולצבור הכנסה מאידך גיסא.

מסיבה זו לא פנה לבית הדין מיידית, זמן קצר אחרי החלטה, בתביעה לקיום הסדרי שהות ובבקשה לחייב בקנס כדי להראות שבית הדין עומדים בדבריהם ודורשים פגישת האב עם ילדו, אלא העדיף להמתין ולהכין רשימות וכשהצטבר סכום כסף נאה הגיש בקשה לגבייתו – בקשה שלא הזכירה ולא כללה בקשה או דרישה ליצירת קשר עם בנו.

משעמד בית הדין על הדבר, התגלה שעל פי החלטת בית הדין הצטבר סכום כסף גדול – לא זה הדבר שעמד בבסיס החלטתם, אלא תקווה לחידוש הקשר. משכך קנסו את האב בסכום נמוך יחסית, מכיוון שמצד אחד אין הם יכולים לעשות חוכא ואטלולא מהחלטתם, אך מצד שני לא זו הייתה הכוונה בהחלטתם – צבירת הון לאב, אלא קיום הסדרי שהות. ומסיבה זו לא נענה בית הדין לבקשת האב לשינוי החלטה.

האם הגישה ערעור על החלטה זו וחזרה והעלתה את טענותיה לגופם של דברים – שהעדים עדי שקר ושהאב מעולם לא רצה ולא בא לראות את הילד. לעומתה חזר האב על דבריו שהוא ניסה להיפגש עם הילד ואין לפסול את עדיו. בתוך דבריו אמר האב "עשרות פעמים פניתי לבית הדין". בית הדין העיר על אתר שבכל תיקי האב אין תיק אחד על הסדרי שהות, ואנו נוסף שבכל הבקשות הרבות בתיק, אין אפילו בקשה אחת להסדרי שהות, לכל היותר מזכרת העובדה שאין האב נפגש עם הילד בתוך הבקשה הממונית.

בית הדין הגדול לא נתן החלטה בערעור, אך הבין שמוטל עליו לערוך ניסיון – אולי אחרון – ליצור קשר כלשהו של האב עם הבן ושל הבן עם האב. כידוע הזמן אינו עומד מלכת כל יום נוסף מרחיק את התקווה לקשר כלשהו, מדובר בנער שהיה קרוב באותה עת לגיל ששעשרה, שאביו מתנכר לו והוא מתנכר לאביו, והסיכויים להחזרת הקשר היו קלושים עד לא קיימים. לפיכך הזמין בית הדין את הילד-הנער וניסה לדבר על ליבו ולהשפיע עליו להיפגש עם האב (האב טען כזכור שהוא רוצה בפגישה אך היא נמנעת ממנו).

תהליך זה לא צלח.

האב הגיש חוות דעת של לשכת הרווחה המעידות על מצבו הנפשי הקשה של הבן, על היותו מעורב בסכסוך הכספי שבין הוריו (וכי אפשר לנתק ילד בן ששעשרה מסכסוך זה המשפיע קשות על אימו? וכי אפשר להסתיר מהילד את שהוא יודע וחווה, שאביו אינו מעוניין בקשר עימו, ועל כל פנים לא נקט שום צעד מעשי לקשר עם הבן, אך מקפיד לנהל תביעותיו הכספיות נגד האם?) ועל התנגדותו לחידוש הקשר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין ספק שבתקופה זו מדובר היה בנער בוגר שחווה אכזבות רבות בצד המשפחתי ובצד הלימודי, שידע שאביו מעולם לא יצר עימו קשר ושהרגשתו הייתה כמו שכתב במכתבו לבית הדין, שאין הוא מעוניין בקשר מפני שכל מה שקשור לאביו עושה לו רק רע. אין ספק שבנסיבות אלו, לא היה סיכוי כלשהו לחידוש הקשר אף אם תרצה האם, שהרי הנער במצבו הוא אוטונומי ויכולת ההשפעה של האם עליו, קלושה, ובעניין זה לא קיימת. משהרימו מתווכי שלום ידיהם גווע התיק ונסגר בסופו של דבר ללא התקדמות כלשהי ליצירת קשר אב-בן וללא החלטה לגופו של ערעור.

יג. חיוב המזונות לבן המתנכר לאב באשמת האב עצמו

האב לא נח ולא שקט על שמריו, 'וירא קנס כי טוב והנצחת המצב כי נעמה', וחזר והגיש תביעה נוספת לפוטרו ממזונות מצד אחד ולחייב את האם בקנס מצד שני.

האב בכתב תביעתו פקפק בעצם חיוב המזונות בגיל זה ככלל (בלי להזכיר שחיובו שלו הוא גם מכוח הסכם), טען על הכנסות האם ובעלה מחד גיסא לעומת הכנסתו והכנסת אשתו מאידך גיסא (אף שברור שאין לבעל האם חיוב כלשהו כלפי בן האם) וציין את סרבנות האם והבן להיפגש עימו.

כפי שכתבנו, בתקופה זו אמר האב בעצמו לעובדת הסוציאלית שאין הוא מעוניין בקשר עם הבן וכבר המשיך בחייו, אמירה זו נאמרה גם בדיון בבית הדין. דוח לשכת הרווחה מאותה עת מורה שהבן בן השבע-עשרה אינו מעוניין בקשר עם האב, מכיוון שלהכרתו האב פגע בו. העתקנו לעיל את דברי הצדדים בבית הדין ואת תיאור ניסיונות בית הדין לחדש הקשר באמצעות ד"ר סגל – ניסיונות שלא צלחו ושלמען האמת לאור מה שהארכנו וביארנו לא היה מקום לנסות לעשותם.

ד"ר סגל תלה את כישלון הניסיון לחדש את הקשר בסירוב הבן, אך גם העלה אשמה על האם. אין ספק שהבן לא רצה ולא רוצה קשר עם האב. לעומת זאת לגבי האם, אין אנו יכולים לקבוע קטגורית שאין היא מעוניינת שוב בקשר זה. עם זאת לאור נסיבות התיק ובפרט לאור (ויותר מתאים לומר במקרה זה "לחשכת") דיווח לשכת הרווחה משנת 2017, אין ספק שלאם לא יכולה להיות יכולת השפעה על הבן בעניינים אלו. לפיכך יש לתלות את התחמקותה בחוסר אונים ולא בזדון.

האב, לעומת זאת, הגיע לד"ר סגל וסיפר על רצונו העז לקשר עם הבן, סיפור הסותר את התנהלותו. כמו כן פנה האב ללשכת הרווחה בבקשה לחידוש הסדרי השהות עם הבן וכדי לעוות את התמונה ולמנוע את גילוי האמת על רצונו האמיתי כפי שנכתב בתסקיר.

סוף דבר, אין מעצור לאב להושיע – או לנסות להושיע – עצמו בהשקעת מילים ודיבורים שתכליתם יצירת מצג שווא על רצונו בקשרים עם הבן, אך מעשיו בפועל ואי-עשיית מעשים למען חידוש הקשר, מעבר לדיבורים, מגלים שאכן האב המשיך בחייו, אינו מעוניין בקשר עם הבן, אך מנסה למצות רווחים כלכליים על ידי הטלת האחריות למצב זה לפתחה של האם.

כאמור לעיל, בית הדין כתב שלא היה יכול להכריע בבירור המצב האמיתי. ולכן קבע שכל אחד יהיה מוחזק במה שבידו. האב יעמוד בממונו ולא ישלם מזונות עבר ועתיד, והאם לא תשלם קנסות ותחזיק בממון שבידה. כבר כתבנו לעיל שאין אנו רוצים וצריכים להיכנס לעניין זה של חיוב מזונות כבן מרדן, עם זאת חובתנו להבהיר שחיוב המזונות בענייננו הוא גם מכוח הסכם, ולגבי אי-קיום הסדרי השהות עד חודש מרץ 2011 ודאי לא הוכח דבר, שהרי גם העדים העידו רק על שאירע ממועד זה ואילך, ועד אז על כל פנים האב ודאי בחזקת חיוב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומנם לגופם של דברים אחרי ששטחנו באריכות את גלגולי התיק, אין ספק שהגורם לסכסוך ולאיֶקוּיוֹם הקשר בין האב לבן הוא מעשי האב בעיגונה של האם ולאחר מכן באיֶתְשִׁלוֹם מזונות במשך שנים, האב לא נפגש עם בנו ולא פנה לקבוע לו הסדרי שהות, כל התביעות והבקשות של האב היו בענייני ממון, תחילה ההליך שניהל כשרצה לצאת לחו"ל ולאחר מכן תביעותיו להפחתת מזונות ומתן פיצויים. אין ספק שהתנהלות זו שאין שום אפשרות להסתירה מהבן, לא יכולה הייתה שלא תגרום למרירות אצל הבן ובפרט שלא נטען ובוודאי לא הוכח שהאב עשה מעשה כלשהו שיכול להוכיח לבן על כוונה טובה כלשהי אצל האב.

בנסיבות אלו אין אנו מדברים בבן מרדן אלא באב שלא מעוניין באמת בבנו, ואם הבן מרדן – הדבר נעשה בגין מעשי האב.

ונחזי אנו: אם אב מכה את בנו ועקב כך הבן לא מעוניין להיפגש עימו, וכי יעלה על הדעת שהאב יוכל לטעון "יבוא בני המוכה אליי, ואפרנסנו, ואם לא – לא אתן מזונות"? ודאי שאין הדברים כן, וודאי שבמקרה כזה נכוף האב לשלם מזונות לבן באשר הוא שם. משכך, מאי שנא אב המכה את בנו פיזית מאב המכה נפשית דעתנו אב המכה נפשית חמור מהמכה פיזית, וודאי אין הוא יכול לטעון "מכיוון שאין בני נפגש עימי לא אשלם מזונותיו", וכל שכן הדברים בעניינינו שבו חיוב המזונות (הנמוך לכשעצמו) הוא על פי הסכם.

דברים אלו נכונים מסברה, אך יש להביא גם כדמות ראייה לדין זה מהא דנפסק באבן העזר (סימן ע סעיף יב) לגבי מזונות אישה: "האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר – אם באה מחמת טענה שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה, חייב לזונה שם אם תבעה מזונות."

הרי שאף שחייב הבעל במזונות אישה הוא דווקא כשאשתו עימו, היכא שהאישה עזבה את הבעל וטענה שיש סיבות המונעות אותה להיות עימו – הבעל חייב במזונות. וקל וחומר במזונות הבן, שחייבם לכתחילה הוא היכן שהבן נמצא, שאם יינתן נימוק מספיק מדוע לא יהיה הבן עם אביו ומדוע אין הוא נפגש עימו ודאי שהאב חייב במזונותיו ואינו יכול להיפטר מהם.

יד. בחינת מגמת התובע לפי נוסח תביעותיו ומשמעותו של האמור בפתחן – יסודות הלכתיים והנה בדברינו הוכחנו וביארנו שהאב מעולם לא הגיש תביעה ואף לא בקשה לקיום הסדרי שהות, וכל תביעותיו היו אך ורק בענייני ממון, ואף כשהוגשו תביעות אלו לא הזכיר בתוכן בקשה לקביעת הסדרי שהות. התנהלות זו מוכיחה שרצונו היה בכסף ולא בבן.

יש להביא ראייה להאי דינא שנוסח הגשת התביעה מורה על רצונו האמיתי והעיקרי ממה ששינוי ביבמות (ק"ז, א):

אמר רב נחמן: באת לבית דין ואמרה "מת בעלי, התירוני להנשא" – מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה; "תנו לי כתובתי" – אף להנשא אין מתירין אותה. מאי טעמא? אדעתא דכתובה אתאי. איבעיא להו: "התירוני להנשא ותנו לי כתובתי" מהו? כיון דאמרה כתובתה – אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא? [ואם תמצי לומר כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא] "תנו לי כתובתי והתירוני להנשא" מהו? הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא הואיל דלא ידעה במאי משתריא? תיקו.

שמעינן מסוגיה זו שהתביעה שאותה מגישה האישה מורה על כוונתה אף שהתביעה האחרת תלויה בה. ולכן אם תובעת להתירה מעגינותה, אף שאם נתיר לה להינשא ממילא נגבה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לה את כתובתה ואין להפריד בין הדבקים, מדתבעה היתר עגונה יתירו לה גם את הפירות הנושרים ממנו. והוא הדין איפכא: אם תובעת כתובתה ואין להגבות לה בלי שני עדים אף התרת עיגון דסגי לה באמירתה אין אנו מתירים. והסתפקה הגמרא בתובעת את שניהם אם נתיר מה שאפשר להתיר ובעקבותיו ייגרר השני.

ובנידון דידן: מאחר שהאב תבע תמיד רק את ענייני הכספים ומעולם לא תבע הסדרי השהות, שמע מינה שזו הייתה כוונתו ולא הקשר עם הבן.

וכעין זה מצינו באבן העזר (סימן עז סעיף ב):

האשה שמנעה בעלה מתשמיש היא הנקראת 'מורדת', ושואלין אותה מפני מה מרדה – אם אמרה: "מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי" (ודוקא שמבקשת גט בלא כתובה, אבל אם אומרת: "יתן לי גט וכתובתי", חיישינן שמא נתנה עיניה באחר, ויש לה דין מורדת דבעינא ומצערנא ליה) (בית יוסף בשם תשובת הר"ן וכן פירש רש"י בגמרא) [...]

חזינן שאם אישה אומרת שבעלה מאוס עליה מהימנינן לה, ולדעת הרמב"ם ועוד ראשונים כופין את הבעל לגרשה. אך כשמזכירה גם תביעת כתובה אנו מפקפקים גם בטענת המיאוס. וכל שכן בטענת רק לכתובה שלא נשמע לטענת מאיס המאוחרת. והוא הדין לנידון דידן דאזלינן בתר עיקר תביעתו המורה על רצונו.

ויסוד סברה זו הוא מדברי האב לחכמים: "זאת אַמְרַת זֶה פְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת אַמְרַת לֹא כִּי בְּנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחַי" (מלכים א' ג, כג), שכל אחת אמרה את הדבר החשוב לה ולכן פסק שיתנו הילד לזו האומרת "בני החי" תחילה. ואין כאן המקום להאריך.

טו. סיכום

סוף דבר, ההתבוננות בהתנהלות האב וביחסו לבנו במשך השנים מגלה שאף שבתחילה ביקש הסדרי שהות עם הבן הדברים פסקו לאחר זמן קצר ובפרט אחרי שהקים משפחה חדשה, לא ביקש להיפגש עם הבן ונמנע מלשלם מזונות – דבר המוכיח את 'חשיבות' הבן בעיניו. זו הייתה תחילת יצירת הניכור. כמו כן כל התביעות שהוגשו היו בעניינים הממוניים ומעולם לא בענייני פגישה עם בנו – דבר המורה על חוסר החשיבות בעיניו לשהות עם בנו ושוודאי הגביר את הניכור, ובפרט שהאב לא עשה מעשה אמיתי כלשהו הדורש ממנו התאמצות או הוצאה כספית לטובת קשר עם הבן.

הימשכות הדברים במשך השנים גרמה בסופו של דבר לניכור הבן ממנו באופן שאין הוא רוצה לפוגשו כלל. אבל לדעתנו האשם מוטל כולו על האב ואין לנו ראייה לאשם תורם מצד האם או הבן.

האב הצליח לאחז את עיני בית הדין קמא בטענותיו שהוא מעוניין בבן, מסיבה זו הטיל בית הדין על האם קנסות ולאחר זמן פטרו ממזונות לפחות מספק. אומנם כפי שכתבנו המצג שהציג האב הוא מצג שווא. ברור לנו שהאב הוא שבמעשיו גרם להמריד את הבן נגדו, ולפיכך אין לפוטרו מתשלום מזונותיו שעליהם התחייב בהסכם.

אין אנו מאמינים שהאב רוצה בקשר עם בנו וכפי שהצהיר בפני העובדת הסוציאלית ואף בבית הדין. אם אכן ירצה בעתיד בקשר שכזה עליו יהיה למצוא את הדרך האמיתית שתוכיח רצון זה כדי שאולי יוכל להתקיים בו "והשיב לב בנים על אבותם".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טז. מסקנות פסק הדין ומתן הוראות

לאור האמור בית הדין קובע:

א. אנו מקבלים את הערעור.

ב. על האב מוטלת האחריות לניכור ההורי של הבן [אלמוני] ממנו.

ג. האב חייב בכל מזונות הבן שלא שילם במשך השנים.

ד. האם אינה חייבת לשלם פיצוי כלשהו לאב בגין אי-קיום הסדרי השהות מכיוון שהאב לא היה מעוניין בהם, ולכן לא פגש את בנו במשך השנים.

ה. על המזכירות להחזיר לאם את ההפקדה שהפקידה כתנאי לשמיעת ערעורה.

הרב שלמה שפירא

מצטרפים למסקנות.

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

נפסק כאמור.

פסק הדין מותר פרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים, בנם ובני משפחותיהם.

ניתן ביום כ"ב בתמוז התשע"ט (25.7.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה